EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 7. märtsil 1973

Nr. 18 (3806) 15. aastakäik

Balti rahvastel vastupanu tugev vene sulatusahjule

GÖTEBORG (EPL) — Andres Küng kritiseeris oma aktusekõnes E.V. aastapäeval Göteborgis teravalt rootsipoolset informatsiooni Eesti, Läti ja Leedu naabermaade osas. Miks ei tohi näiteks raadio ja TV olla kriitilised N. Liidu suhtes, kui nad oma kriitikas on vabad teiste riikide suhtes? Miks on N. Liit "tabu"? "Selle Rootsi seisukoha üle on imestust avaldanud ka teiste maade TV-reporterid, kellega olen kõnelnud." ütles Andres Küng, kelle hiljutist protesti samas küsimuses rootsi ajakirjanduses mitmel pool on pooldavalt refereeritud.

Andres Küng tundis oma sõnavõtus muret rahvastiku arengu pärast meie kodumaal, märkides, et see on määrav tegur eesti rahva tuleviku seisukohalt. Sellest oleneb, kas kodumaal tulevikus toimub hariduse võimaldamine emakeeles või peale sunnitud vene keeles.

Olukorda lähemalt vaadeldes tõmbas kõneleja võrdlusjooni lõunapoolsete naabritega.

Mitte-eestlaste osatähtsus 30-ndate aastate keskel oli 8 protsenti. Viimase rahvaloenduse järgi 1970 on see tõusnud 32 protsendini.

Kuid olukord eile ja täna ei ole võrreldav mitmetel põhjustel. Nagu teada, liideti Narva-tagune ja Petserimaa 1945 Vene liiduvabariigi külge. Rootslased ja balti sakslased omigroerusid enne sõda.

Siis põgenemised ja rahva hävitused II maailmasõja jooksul. Võõrrahvaste osatähtsus II maailmasõja lõpul oli ainult 3 protsenti.

Praegu on Eestis tõeliselt võõraste osatähtsus veelgi suurem kui 32 protsenti. Kui olukord selliselt jatkub, siis muutuvad eestlased oma kodumaal veel enne sajandi vahetust vähemusrahvuseks.

1970 oli seega eestlasi kodumaal 68 prots., Lätis vastavalt 57 protsenti. Riias muutusid lätlased isegi vähemuseks. Läti on Baltikumis rahvuslikus mõttes Ahillese kannaks. Leedus on olukord seevastu leotuslikum.

Seal kasvas isegi oma rahva arv viimase aastakümne jooksul ja on seega püsinud enam-vähem stabiilsena 80 protsendi piirides. Iseseisvusajaga võrreldes on muidugi ka leedulaste arv vähenenud.

Leedu rahvuslik positsioon on nõnda siis tugevam kui teistes Baltimaades. Sellest nähtub, et rahva demograafiline seisund on Eestis, Lätis ja Leedus väga erinev.

Lasteaia pidulikult avamiselt. Vasakult lasteaia juhataja Erna Klemmer, juhatuse liikmed Liis Klaar ja Helmi Arendi, esimees Siim Saare ning kasvatajad Tiiu Anderson ja Silvi Somp (EPL-foto Lepper).

Eestlane maailma meister

NEW YORK (EPL) — Ühendriikides Michigani osariigis Gulli järvel toimunud jääpurjetamise maailmameistrivõistlustel tuli esimeseks ja maailmameistriks eestlane Ain Vilde Tallinnast, kes varem on võitnud Euroopa karikavõistlused ja oli a. 1972 Euroopa-meistrivõistlustel neljas.

Teiseks tuli ameeriklane Randy Johnson, kolmas ja neljas olid ameeriklased Gougeon ja Russel Johnson, viies eestlane Helmuth Leppik Tallinnast ja kuues Endel Vooremaa Haapsalust. Ebasoodsate tuulevaiksete ilmade pärast sõideti ette nähtud seitsme purjetamise asemel ainult viis. Vilde võitis kaks sõitu ,tuli kahes teiseks ja ühes kolmandaks.

LASTEAED AVATI PIDULIKULT

Seoses Eesti Vabariigi aastapäevaga toimus ka uue Eesti Lasteaia ametlik avamine Stockholmi Eesti Majas piduliku aktusega, millest osa võtsid lapsevanemad, eesti organisatsioonide esindajad, lasteaeda toetanud ettevõtjad ja muud noortesõbrad. Koos oli umbes 70 inimest, kes ühtlasi kasutasid juhust lasteaia ruumidega tutvumiseks. Aktus toimus lasteaia mängusaalis.

Aktuse avas Eesti Lasteaia juhatuse esimees Siim Saare, kes kasutas juhust kõigi tänamiseks, kes aitasid kaasa uute ruumide valmimisele ehk töstes arhitekte Kuldar Parikut ja Ando Kaske, kes mitte ainult ei projekteerinud, vaid andsid ka oma isikliku tööjõu ehituse teostamiseks.

Uue lasteaia ehitamisel andis suurima eestipoolse donatsiooni Andres Tomingase loodud fond, kokku 70.000 krooni. Selle fondi esimees Voldemar Kiviaed tutvustas donaatori isikut ja annetas lasteaiale mälestuseks tema pildi seinale panemiseks.

Lasteaiale töid tervitusi rida organisatsioone: Rootsi Eestlaste Esinduse Naisringi esinaine pr. Meeri Mamberg oli õnnitlemas ja eesti laulalipu üle andmas koos prouade Senta Karupääga ja Kulla Vellistega, Ühisabi tervitusi töid Eldor Velliste ja Erhard Hasselblatt, Eesti Komitee kingitusümbriku andis üle esimees Artur Reintamm, kuna abiesimees Heinrich Mark töi lastele väljajagamiseks skokolaad.

Stockholmi eesti ev.lut. koguduse nimel andis juhatusliige Helvi Klement üle eesti piibli, Eesti Algkooli Sõprade Seltsi poolt töid kingitusümbriku esimees Leo Timpka, ajakiri "Triinu" lähetas toimetusliikme pr. Salme Vasuri kaudu seinakella.

Eesti Samariitide Sõprade Ring pr. Paula Aloe kaudu suure Eesti seinakaardi, Eesti Kultuuri Koondise esimees Leonid Laid töi õnnitlusega kaasa kingituseks kunstnik Silvia Aulio Linharese lastemaali "Karusselli", mis sobib oivaliselt lasteaia miljöösse.

Misomex AB nimel andis dir. Endel Balder üle lasteaia kantseleile kirjutuslaua, kuna aktsiaselts Eesti Maja annetas kirjutusmasina majavanema Mart Nurga kaudu.

Eesti Ettevõtjate ühing oli saatnud vägeva lillekimbu, kaubamaja Ahlensi poolt oli Valter Uibo vahendusel tulnud neli kasti mänguasju, kingitusi oli tulnud veel Eesti Naisklubilt, pr. Veera Poska-Grünthalilt, lastevanemate ühingu esimees Ilmar Kuusik, Eesti Rahvuskomitee esimees Ilmar Kruus, Eesti Kirjanike Kooperatiivi esimees Ilmar Talvik

EPL 7. märtsil 1973

Südametunnistus

Rootsi on praeguse valitsuse ajal võtnud avalikult "maailma südametunnistuse" positsiooni. See roll peab kaitsma kõiki väliseit ebaneutraalseid avaldusi ja seisukohti süüdistuste vastu, nagu ei oleks Rootsi enam neutraalne. Meil peab olema õigus õiguse ja inimliikkuse nimel oma südamesttulevat ausat arvamist avaldada, on korduvalt rõhutatud.

Seoses Staffan Burenstam—Linderi äsjase kõnega eestlaste Vabaduspäeval Stockholmis kirjutas Svenska Dagbladeti poliitiline nimimärk Sagittarius kommentaariks kõnelega ja nõudmisele, et Rootsi oma südametunnistust peaks rakendama mõlemal pool raudeesriiet ja mitte ainult lääne suunas:

"Loomulikult on see tähtis ja mõistlik tähelepanujuhtimine. Kuid kõik teavad, et see nii ei toimu. Kui asi puudutab Vietnami 8000 km kaugusel, siis kostub meie hädakisa valjult. Kui asi puudutab Baltikumi 400 km kaugusel, siis vaikime rahulikult. Kui asi puutub USA-sse teisel pool Atlanti, siis lubame endale millist teotust tahes. Kui asi puudutab. N. Liitu teisel pool Läänemerd, siis kirjutame me alla üksteise asjadesse mittevahelesegamise kokkuleppe. Niimoodi funktsioneerib Rootsi maailma—südametunnistus. See on praegune rootsi heroism täies õilmes".

Muidugi oleks ju võimalik lihtsalt loobuda tollest kummalisest ühesuunalsusest ametliku Rootsi südametunnistusest. Raske oleks ette kujutada, et selle südametunnistuse sunnajad ise olukorra vildakust ei tunneks.

Kuid kõigest hoolimata könnitakse alustatud teel edasi ühekülgsete idealistidena sel lihtsalt põhjusel, et see osutub praeguses olukorras mitmekordselt oportuunseks. ühelt poolt viib angazheeritus kaugetesse asjadese nii inimeste kui massmeediumide tähelepanu kasvavatelt siseprobleemidelt sootuks mujale, muutes kogu poliitilise vaidluse asmajoones muretundmiseks teiste rahvaste pärast, keda rõhutakse, kes on vaesed ja, pangem tähele, kes on rootsi rahva olukorraga võrreldes otse tohutult väljakannatamatumas olukorras.

Mis on selle kõrval kõrged maksud ja kallinev toit! Südametunnistus nõuab rohkem abi väljaspoole ja leppimist veel kõrgema enesekoormamisega. Teiselt poolt on sama ühekülgsus osutunud välispoliitiliselt kõige kardetavama ja ligima naabri suhtes meelepäraseimaks: Rootsi karjatab mõnigi kord maailma avaliku arvamise ees koguni valjemalt kui Moskva seda vajalikuks ja omale kasulikuks peab, sealjuures suurima rahuldusega referceerides just Rootsi seisukohti.

Sellega võetakse siinpool Läänemerd oma peale teatud välispoliitiline funktsioon, mis on ka idariikidele kasulik ja mis nagu täiendab teise N. Liidu naabri Soome rolli viimase välispoliitiliste intensioonide lansseerijana.

Sellise poliitika juures on muidugi hea, kui informatsioon kõige lähemal asuvate rahvaste olukorrast ja saatusest on võimalikult kesine ja udune, sest nii hoitakse ära palju piinlikke küsimusi avalikkuselt, kes tõepoolest on ideeliselt sisse elanud maailma südametunnistuse rolli.

Muidugi on südametunnistuse ühekülgsus süüdi ka selles, et üha rohkem hukkamõistetavat nähtakse läänes ja tekib illusioon, et n.n. sotsialismimaad elavad rahus ja õnnes ning rahvad ei igatsegi vabadust. Selle ühekülgsuse üheks avalduseks on märkimisväärse arvamise levinemine, et kommuniste ja isegi nende spioone läänes asjatult taga kiusatakse ning identifitseeritakse kommunismi eest hoiatajaid hilisest ajaloost päritud sõimusõnadega ,nagu "fashist", kuigi sõna sisu algupäraselt oli hoopis midagi muud.

See õnnestab omakorda rahva eneseteitseteadvust sest jäetakse petlik mulje ohu asukoha suhtes.

Kas näit. ühendriigid teisel pool Atlanti ookeani, kelle süüdistamisega ja kritiseerimisega avalik arvamine viimase aastakümne jooksul on väsimatult tegelenud ja tegeleb praegugi, oleksid kuidagiviisi ohtlikud Rootsile? Seda muidugi ei usu teised, kui fanaatilised kommunistid, keda äsjases TV-spiooniseerias mööduvad sõja ajast kehastas Fritjof Enbom, kes ka teglikult selle kartuse ajel müüs maha omaenda riigi saladused ja huvid.

Kirjeldades Hitlerit ja natside ohtu, ei näidanud seeria ühtki momenti sellest, mis toimus inimestega ja rahvastega seal, kuhu Enbomi informatsioonid läksid ja millione saatus kommunistide unistuste täitmisl oleks oodanud ka rootsi rahvast.

Et ühekülgsel neutraliteedil on oma ebameeldivad küljed, hakkab ikka rohkem ja rohkem ilmnema. Eki-sse astumise diskussioonil märkis Hollandi välisminister iroonigaga, et peale rootslaste ei pea Rootsit enam keegi neutraalseks. Kui nüüd peaminister Palme "tulistas" oma süüdistused USA suunas ja lubas endale võrrelda ameeriklasi natslike mõrvaritega (märkides küll ka Katõni, millist aga järgnevas reaktsioonis keegi pole teadnud omistada venelastele), siis positiivse rootsi sisereaktsiooni kõrval on ilmnenud, et mitte ainult president Nixon, vaid ka ta vastased on solvunud, need, kellelt siinpool oodati aplausi.

Demokraatide parlamendirühma abiesimees rõhutas, et Rootsi ei saa enam kõne alla tulla neutraalse maana ühkeski rahvusvahelises vahenduskomisjonis, kus üheks pooleks juhtub olema ka USA. Ja kuigi sõda on lõppenud, siis ei ole lõppenud Rootsi—USA vahekordade pinevus.

Demokraatide kongressiliider Mansfield pehmendas küll oma kolleegi sõnu arvamist avaldades, et rahu arenemisega arenevad uuesti ka Rootsi—Ameerika vahekorrad, juhtides aga tähelepanu, et selles asjas otsustab Valge Maja ise ja mitte parlament.

Ja siin jääb mulje, et maailma juhtiv demokraati. ootab ära Rootsi rahvusvahelise südametunnistuse avardumise selliselt, et see puudutaks nii ida kui läänt. ühesõnaga neutraalsuse tõelist jaluleseadmist.

KLA

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaa propagandaleht teatab, et seoses venna matusega viibis Rootsis Leida Köressaar ja seoses õe matusega Suomes Malla Vilumaa.

Austraalias külastas isa Reet Aru.

Rootsist sõitis alatiseks Eestisse tagasi Erna Irene Flygelholm.

VÄLISKOMMENTAAR

USA ja LÄHIS-IDA

Pärast Ühendriikide tegelikku tagasitõmbumist Vietnami sõjast jääb rahvusvahelise poliitika päevakorras tähtsama punktina püsima Lähis-Ida pikaajalise konflikti lahendamine. Muidugi eeldusel, et veebruari lõpupäevil Pariisis alanud suurkonverents täidab talle pandud lootusi ja viib tõesti rahu kindlustamiseni Vietnamis ning Indohiinas üldse.

Nõnda on seletatav USA senine äraootav hoiang Lähis-Ida küsimuses, kuigi Iisraeli ja Araabia riikide vaheline konflikt on mitmel puhul leidnud käsitlemist Washingtonis.

Värskemate läbirääkimiste sari seal sai alguse varakult jaanuaris, kui Jordaania kuningas Hussein külastas Washingtoni. Kokkusaamistel president Nixoniga ja välisminister Rogersiga sai kuningas Hussein lubaduse, et ameerika abi Jordaaniale jatkub nii sõjaväeliselt kui majanduslikult ka käesoleval aastal. Mõnedel andmetel on kuningas Hussein avaldanud lootust, et araablaste konflikti Iisraeliga läheb lõpuks siiski korda lahendada rahulikul teel.

Teatavasti on ta ise kandnud hoolt selle eest, et teha lõppu palestiinasisside rünnakutele Iisraeli vastu. Juba 1971 septembris laskis ta oma armeel puhastada Jordaania kõigist sissibaasidest. Positiivsel aktsioonil oli aga ka teatud negatiivne tagajärg. Jordaaniast põgenema pääsenud palestiina-sisside riismed panid aluse kurikuulsale "Musta Septembri" terroristlikule organisatsioonile.

Jordaania ise aga langes põlu alla paljudes teistes araabia maades. Oma külaskäigul Washingtoni seletas kuningas Hussein ameerika senati väliskomisjoni ees, et tema arvates on nüüd saabunud aeg Lähis-Ida konflikti lahendamiseks "vaikse diplomaatia" teel, kus Ühendriigid võivad mängida otsustavat rolli.

Poolteist kuud hiljem saabus Washingtoni teine külaline: Egiptuse presidendi Sadati nõuandja Hafez Ismail, et USA juhtkonnaga arutada eventuaalset ameerika rahualgatust Lähis-Idas. Tema pikematest läbirääkimistest president Nixoniga võttis osa ka välisminister Rogers. Nagu Washingtonist teatati, on seoses nende läbirääkimistega nüüd "suurenenud lootused diplomaatiliseks rahualgatuseks Lähis-Idas".

USA välisministeeriumi voliniku Charles Bray teadaande kohaselt on läbirääkimistel igatahes saavutatud "hea algus" Ühendriikide ja Egiptuse lähendamisel teineteisele. Egiptuse presidendi esindaja seletas omalt poolt, et tema arusaamise kohaselt on Ühendriigid tõepoolest "huvitatud normaalsete suhete arendamisest Lähis-Ida piirkonnas".

Toodud avaldustest võib järeldada, et lähemal ajal võib vähemalt oodata diplomaatilise läbikäimise taastamist USA ja Egiptuse vahel mis teatavasti katkestati Egiptuse algatusel pärast 1967 kuuepäevast sõda.

Egiptuse presidendi nõuandja Ismaili külaskäigul Washingtoni näib olevat seda suurem tähtsus, et ta varem oli pidanud läbirääkimisi Nõukogude juhtkonnaga Moskvas ja Inglise valitsusega Londonis. Teiseks väärib märkimist, et Ismaili läbirääkimisi Washingtonis ei häirinud nimetamisväärselt asjaolu, et samal ajal leidis Siinai piirkonnas aset traagiline vahejuhtum, kui iisraeli jahilennukid tulistasid alla liibüa reisilennuki, mis oli teelt äraeksinud, kuid ühtlasi keeldunud täitmast Iisraeli sõjaväevõimude käsku maandumiseks ühel lähemal lennuväljal.

Kuigi see traagiline vahejuhtum on leidnud hukkamõistmist välismaailmas ja põhjustanud sõjakaldmeeleavaldusi araabia riikides, leiavad poliitilised vaatlejad Kairos üldiselt, et Ismaili külaskäik Washingtoni märgib iseendast pöördepunkti Lähis-Ida konfliktis.

Järgnevalt on nüüd päevakorras Iisraeli valitsusjuhi Golda Meiri külaskäik Washingtoni. Lähis-Ida konflikti lahendusvõimalused olenevad lõppudelõpuks nähtavasti siiski sellest, kuidas areneb ootatav tippkohtamine president Nixoni ja Nõukogude partejuhi Brezhnevi vahel. Hiljuti on Brezhnev saatnud president Nixonile kirja, milles ta õnnitleb president Nixonit relvarahu sõlmimise puhul Vietnamis.

Kirja sõbralikust toonist võib järeldada, et kavatsetud tippkohtamine Washingtonis kujuneb teguriks, mis määritleb USA ja N. Liidu edaspidist poliitikat Lähis-Idas ja niiviisi näitab, kas kokkulepet konflikti lahendamiseks selles ruumis on võimalik leida või mitte.

A. K.

Ida-poliitikuid hukkus Poolas

Poola sadamalinna Szczecini lähedal juhtus lennuõnnetus, kusjuures hukkusid Poola siseminister Wieslav Ociepka ja tema Tshehhi kolleeg Radko Kaska. Peale nende veel terve rida lähemaid kaastöölisi, kõik valitsuse nivool.

Poola valitsus on teinud korralduse õnnetuse põhjalikuks järeleuurimiseks. lennuk oli sõjaväetüübist Antonov 24, toodetud N. Liidus.

Teadaolevail andmeil oli lennuk maandumas Szczecini lähedal asuvale Goleniowi lennuväljale. Antonovi üks tiibadest aga riivanud üht puud, misjärele lennuk kaotanud tasakaalu ja kukkunud alla.

Prahast teatatakse, et peale siseministri sai surma ka Michal Kudzei, kompartei keskkomitee liige.

Willy Brandt Jugoslaaviasse

Liidukantsler Willy Brandt sõidab ametlikule külastusele Belgradi 16. aprillil, jäädes Jugoslaaviasse kolmeks päevaks.

Willy Brandt on esimene Lääne-Saksa riigijuht, kes külastab Jugoslaaviat. BRD valitsuse esindajad märgivad, et liidukantsler kõneleb president Titoga rahvusvahelistest küsimustest. Peale selle arutatakse ka Saksa-jugoslaavia vaheliisi suhtlemisküsimusi, kusjuures eeskätt jugoslaavlased on huvitatud kaubavahetusest.

Ühisreis Ameerikasse juuni lõpul

Ühisreisi Ameerikasse korraldab juunikuu lõpul Nyman & Schultz koostöös Eesti Päevalehega.

Võimalus on sõita New Yorki, Torontosse ja Montreali, samuti korraldatakse kohapealseid reise, kui neid vajatakse, kogu Põhja-Ameerika ulatuses. Reisi hind tuleb soodne.

Kuna 1. aprilliks selguvad uued tariifid, mis on odavamad senistest, siis selguvad lõplikud hinnad selleks ajaks.

Esimeses järjekorras tuleb seepärast selgitamisele, kui suur on huvi reisi vastu ja kui palju sõitjaid võiks arvestada. Mida suuremaks kujuneb grupp, seda soodsam on hind.

Palume kõiki, kes on huvilatud reisimisest juuni lõpus, oma huvist teatada Eesti Päevalehele, aadress: Box 667, 101 29 Stockholm 1 või telefonil 08/21 84 46.

Teatamine pole mingil viisil siduv ja on mõeldud ainult võimaliku reisijate arvu teada saamiseks.

Leinateateid

Visbys Gotlandil suri Adele Havossar 80 a. vanuses. Ta oli sündinud Kärdlas Hiiumaal ja tuli Rootsi a. 1960 poja Kalju juurde, kes on Visbys arhitekt. Tütar Salme elab Stockholmis. Tema mees suri a. 1945 vene vangistuses.

Lüneburgis Saksamaal suri 21. jaanuaril Elisabeth Ucke, n-na Schwanfeldt, sünd. 8. novembril 1903 Ruhjas.

Münsteris Saksamaal suri 8. jaanuaril Ina Benita Schmidt, n-na Elias, sünd. 4. nov. 1896 Eestis.

Gestorfis Saksamaal suri 13. jaanuaril Elfriede Narkevitsh, n-na Schwarz, sünd. 31. mail 1886 Tartus.

Hamburgis suri 12. jaanuaril Eginhard Pappel, sünd. 23. mail 1898 Tallinnas.

Tallinnas suri 9. jaanuaril Erika Schwarz, sünd. 6. sept. 1898 Pärnus.

Lübeckis Saksamaal suri 4. jaanuaril Ludmilla Stjagoff, n-na Jürgensohn, sünd. 22. märtsil 1894 Pärnus.

Münchenis suri 12. jaanuaril dipl. ins. Erich Wunderlich, sünd. 6. oktoobril 1895 Haapsalus.

Palme taunis igasuguseid ekstremiste

Göteborgi Scandinaviumi nimelises spordihallis toimus suurem Lääne-Rootsi tööliste kokkutulek, kus sõna võttis ka peaminister Palme. Tähelepanu äratas asjaolu, et peaminister mõistis teravalt hukka ekstremistide tegevust.

Eeskätt oli kallaletung suunatud vasakäärmusiaste vastu, kusjuures Olof Palme nimetas KFML(r) või praeguse SKP aktsioone. See tähendab, metsikuid streike Arendali laevateshastes, Volvo ja Saab-Scania autotehastes.

Kuid peaminister mõistis hukka ka parempoolseid ekstremiste. Eriti töi ta esile TV teises programmis esitatud kava "De va de de", milles puudutati Olof Palmet ja tema "eelseisvat lahkumist surma läbi".

Eestlastele võib seejuures huvi pakkuda asjaolu, et nimetatud programmis on kaastegev eestlane Jüri Jürgenthal.

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 76-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 158:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 57:-
Kuu ..... kr. 16:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1973

Miks Punane Rist ja UNO vaikisid?

GÖTEBORG (EPL) — Alex Milits kirjutab HT 15. veebruari numbris Juri Galanskovi juhtumist. Vene nooremapõlve haritlane suri m.a. Sovjeti orjalaagris. "Galanskovi elu oleks võinud päästa, aga UNO ja Punane Rist vaikisid," ütleb Alex Milits. Neil päevil on vene eksiilajaleht Possev saanud fotostaatkoopia kirjast, mille Juri Galanskov saatis rahvusvahelisele Punasele Ristile ja UNO inimõiguste-komisjonile veebruaris 1972, s.o. peaaegu terve aasta enne oma surma. Kuid nii Punane Rist kui ka UNO ei astunud tema elu päästmiseks ühtki sammu.

— Kui nad pidasid endid jõuetuks abistama, võinuksid nad vähemalt avaldada Galanskovi kirja lääne massmeedias. Siis võib-olla oleks opositsioon läänes sundinud oma kampaaniaga sovjetivõime andma Galanskovile arstlikku abi, tähendab Alex Milits.

HT avaldab ka Galanskovi kirja, mille ta saatis rahvusvahelisele Punasele Ristile ja UNO inimõiguste-komisjonile. Selles kirjeldab ta oma arreteerimisest 19. jaanuaril 1967 ja haigusest, mis esineb raskekujuliselt kahetesitsölmesooles. Ta ei või süüa seda toitu, mis talle laagris antakse. Talle ei lubata toiduainete-pakke, milliseid sugulased ja sõbrad saadavad, vastu võtta, sest teda on karistatud nn. "range rezhiimiga".

— Ma kannatan hirmsate valude käes ööseti, mistõttu ma saan ööpäeva jooksul väga vähe magada. Viie aasta kestel olen ma saanud liiga vähe toitu ja und. Ja ma pean töötama 8 tundi päevas. Need viis aastat olen ma pidanud võitlust oma tervise ja elu pärast. Ma olen oodanud, et mõni pädev juriidiline ja riiklik organ tuleks ja vaataks realistlikult minu situatsioonile, kirjutab Juri Galanskov.

Edasi ütleb ta, et haigus on muutunud väga komplitseerituks ja on tekitanud uusi haigusnähtusi südames, maksas ja muudes elundeis. Ta ei looda, et elab üle veel kaht järgmist laagriaastat.

— Ma ei või enam vaikida. Küsimuses ei seisa enam tervis, vaid elu on ohus.

Ta loodab, et tal on võimalik Punase Risti ja UNO inimõiguste-komisjoni kaudu pöörduda maailma-opositsiooni poole, paludes mõjustada sovjeti vastavaid instantse, et need tema olukorrale tähelepanu osutaksid.

Alex Milits lõpetab sõnadega: "Aga Punane Rist ja UNO vaikivad üha. Ja nüüd on hilja. Juri Galanskov on surnud." (EPL/MR);

Raamat Pätsi 100-a. juubeli tähistamiseks

Tuleva aasta veebruaris möödub sada aastat Konstantin Pätsi sünnist. Ettevalmistused Eesti Vabariigi looja ja esimese presidendi juubeli tähistamiseks on juba alanud. Nii kavandatakse aktuseid sel puhul suuremates eestlaste keskustes.

Koporatsioon Fraternitas Estica on otsustanud juubeli puhul välja anda mälestusteose Konstantin Pätsist, kes oli mainitud organisatsiooni liige ja valiti 1932 korporatsiooni auvilistlaseks.

Teose toimetamine on pandud Rootsis asuvale toimetusele ja ühenduses sellega on asutud korjama materjale Konstantin Pätsist. Isikuid, kellel on avaldamata fotosid Pätsist, tema kirju, artikleid või kõnesid, isiklikke mälestusi või muud materjali, mis valgustavad meie kadunud riigimeest ja kes on nõus neid materjale välja laenama koguteose koostamiseks, palutakse sellest teatada aadressil: Matti Anniko, Läckövägen 10, 121 50 Johanneshov, tel. 08/39 53 47.

Kas teil on eesti meremehi?

Kapten Aug. Vares Londonis Inglismaal, oli kutsutud hiljuti ühe suure briti laevakompanii direktori juurde, kus ta ka käis. Kompanii on üle paari tosina laeva, kõik moodsad, suured tramplaevad, kirjutab "Eesti Meremees". Direktor teatanud, et ta saanud korralduse komplekteerida laevad, nii palju kui võimalik, eestlassist meremeestega. Seepärast ta kutsunudki kapten A. Varese läbirääkimistele.

Selgunud, et firma laeval on teeninud üks eestlane, kes olnud väga hea meretundja. Ka on firma omanikul andmeid, et eestlased on üldiselt kohusetruud, töökad ja head meremehed, mispärast otsustatudki püüda komplekteerida nendega kompanii laevad kui võimalik, kas või kõik.

Kapten A. Vares on paaritunnise kõneluse kestel tutvustanud direktorit ja tema abilisi, kes vestluse juures olnud, ka Eesti saatusega.

Kapten A. Vares on endine Eesti mereväe ohvitser. Ta omab kaubalaevastiku kapteni kutse ja on lõpetanud ka Tartu ülikooli.

Kardavad spioone

N. Liidu sõjajõudude häälekandja "Krasnaja Zvesda avaldas kurja kirjutise "valvsuse puudmise" pärast punaväes. Kuna juhtivad sõjaväelased on lasknud valvsuse hooletusse minna, olevat tohutult suurenenud spionaazhioht punasõdurite keskel.

Ajaleht kurjustab nähete üle, mis läänemaailmas on igapäevased: sõjaväelased lähevad pruutidega jalutama, lasevad end pildistada kasarmuhoonete piirkonnas, sildade, raudteede ja muude "sõjatähtsate" ehituste juures. Peale selle olevat punaväelaste keskel kohutavalt levinud joomine, millega pahatihti kaasuvat "sõjatähtsate saladuste" väljalobisemine.

Kõige selle tõttu on nüüd eeskirju saladuste pidamiseks kõvendatud. Muuhulgas pannakse välja nagu Hitleri ajal Saksamaal sildid: "Ära lobise! Vaenlane kuulab pealt!" (VES)

USA õiendas eksituse

Tõime teate välisministeeriumi poolt väljaantud "Fact Book of the Countries of the World", milles oli märkimata jätud Balti vabariikide annekteerimise mittetunnustamine USA poolt ja Balti vabariikide piiride puudumine vastaval kaardil. Selles asjas esitas protesti leedulaste delegatsioon.

Protestil olid otsesed tagajärjed. Edward D. Hurwitz, kelle alluvad Balti vabariikide küsimused välisministeeriumis, on saatnud laiali kõikidele asutustele, kes märgitud raamatut saanud ja kasutavad, fakte jalule seadva kirja, milles ka märgitud piiride osas tehtud viga. Seega peaks olema kindlustatud, et järgmised väljaanded tulevad tõele vastavad (VES).

Kultuurivallast:

Fantaasiarikkaim leelotaja jättis maha hiigelpärandi

● KIRJAOSKAMATU INIMENE OLI ÜHEKS EESTI VILJAKAMAKS KIRJANIKUKS. See kõlab paradoksina, aga ometi on tõsi. Selle kirjaniku looming on sama mahukas kui neli "Kalevipoega". Anne Vabarna sündis aastal 1877 Peipsi rannal Võnorsovo külas, mis asub 4 kilomeetrit Värskast põhja pool.

18-aastasena läks ta mehele naabruses asuvassse Tonja külla, kus elas oma 50-nda eluaastani, rännates mitte kaugemale kui Räpinasse ja Petserisse.

Sel ajal kasvatas ta üles üheksa last, viis tütart ja neli poega. Koolis ei saanud ta käia ühtegi päeva ja oli sellepärast kirjaoskamatu, kuna seda olid ka ta vanemad. Kuid vaatamata sellele on tema kirjandusliku pärandi suuruseks 70 000 värssi rahvalaulu ja paarsada muinasjuttu, mõistatust ja vanasõna.

Ta loomingu enamik on koondatud ja talletatud Teatri- ja Muusikamuuseumis ja Kreutzwaldi-nimelises Kirjandusmuuseumis Tartus.

Setu leelotaja Anne Vabarna jättis maha 70.000 värssi rahvalaulu.

● ÜLE KOGU SETUMAA TUNTI TEDA KUI LAULUEMA. Ja kulges ta elugi kuni 50-da eluaastani ainuüksi põlises Setu ümbruses. Aga sealt levis ta kuulsus peatselt üle Eesti ja kaugemalegi. Uurijaist juhtus esimesena tema manu soome magister Väisanen 1914, kellele Anne laulis mõned lühidad katked fonograafi.

Siiski veel esimese Setu laulupeo ajal 1922 oli ta sulteliselt tundmatu ja teda ei lastud seal iseseisvalt esineda, ainult prof. O. Loorits lasi tal leelotada fonograafile.

Järgmisel aastal laulis ta magister Väisasele ette juba 8500 värssi, nende hulgas pikema eepilise poeemi "Suurö saja". Hiljem improviseeris ta rahvalaulekogujale Samuel Sommerile ja mitmetele teistele mitmesuguseid lühemaid laule, nende seas ka pühendusi Eesti riigivanemaile.

● POEEMI "PEKO", OMA TUNTUIMA LOO, LÕI ANNE VABARN a. 1927. Selle 13 tuhande värsilise lugulaulu pani Anne dikteerimise järgi kirja ta 19-aastane poeg Ivvo, saades kokku 387 leheküljelise kaustiku.

Teema ja osa sündmustikku soovitas Setu lauluemale rahvaluule uurija Voolaine ühes kirjas, kuid selle loomisel kasutas Anne Vabarna ka rahvapärast setu ainestikku ja oma vaba fantaasiat.

Peko on teatavasti vanasti tähendanud viljahinge ja põlluviljakuse, karjasigivuse jumalust, Anne Vabarna laulus on Peko hiiglakasvuga vägimees, kes aga elab oma igapäevast elu nagu rikas setu talumees. Tal on kaks poega — julge Jorosk ja kandlemängija Merosk.

Peko võtab osa ka sõdadest nagu Kalevipoeg, kusjuures vihasemad võitlused käivad setude ja venelaste vahel, kes lõpuks küüditavad Peko naise ja ühe poja Venemaale. Poeemis esinevad tegelastena ka Jeesus ja Maarja.

Kohati antakse Pekole selleski lugulaulus põllujumala ja põllukuninga müütilisi omadusi ja nimetusi.

Enda 50-ndaks sünnipäevaks 1928 tegi Anne oma kolmanda pikema poeemi "Ale", mida on kutsutud ka värssromaaniks. Selle ulatus on 11 000 värssi, kusjuures selle loomiseks läks aega kuus nädalat. Ta mõtelennu pani taas kirja poeg Ivvo.

Käsikirja omandas P. Voolaine soovitusel, kes oli jällegi olnud Anne ergutajaks, Eesti Kirjanduse Selts. See on lugu setu vaesest külapoisist Alest, kes oma targa peaga jõuab üle karjapoisi ja sulaspõlve keskkooli ja sealt Tartu ülikooli.

Seal kohtub ta talutütrega, kellest saab Ale mõrsja, kuid kelle üle lööb üks rikas noormees, kes Ale mõrsjaga abiellub. Pärast pulmi selgub aga, et see mees on suur joodik, kes linnas prassides joob maha isa talu ja käitub tooreltoma naisega, kuni see uputab enda järve. Kõigist sellest läheb Ale nõdrameelseks.

● ANNE VABARNA POLE MUIDUGI MITTE MINGI MARIE UNDER VÕI BETTI ALVER. Ta looming ei küüni kirjanduslik-kunstilise mõõduvõttu vaadates kuigi kõrgele. Ta on põhiliselt ikkagi lihtne talunaine kaugest Kagu-Eesti maakolkast.

Pealegi võib ta juures tähele panna grafomaani sugemeid, kuivõrd seda sõna siin muidugi tarvitada saab, sest ta oli ju kirjaoskamatu. Need jooned ilmnevad tema suhtumises ja tema soovis olla tuntud, samtui nagu ta värsside lõputult pikas veeremises.

Ka näib, et ta püüdis meelitamisega kõrgemate võimude tähelepanu saada. Eesti Vabariigi ajal laulis ta riigivanematest ja alustas ka oma "Pekot" värssidega Eesti isamaa rõõmutööst ja ilust. Poeemis "Ale" olid venelased setude vihased vaenlased. Nõukogude ajal aga luuletas ta värsse kommunistlikule korrale ja ka isakesele Stalinile.

Ta kutsuti esinema Moskva juubelipidustustele, kus ta laulud räägisid 800-aastasest Moskvast. See oligi ta kaugeim reis. Enne seda oli ta küll käinud esinemas juba ka Tallinnas ja Soomes. Sellest tema valitsuse liini teenimises, olgu siis eesti või vene ajal, on midagi lihtsameelset, sundimatut.

Kui kõrged härrad tahavad kiitust kuulda, miks siis mitte vaene situ talunaine ei või neile veidi seda meelehead teha. Küllap niimoodi ta mõtles.

Kuid siiski jätkas ta kaasajal vanade rahvalaulikute traditsiooni, ta pärandis elab mahlakas setude dialekt ja elustub setude kombestik ja mõttemaailm. Anne Vabarna ise suri 77-aastasena 1964 ja on maetud Tonis küla kalmistule.

J.T.

Käbi Laretei menu Los Angeleses USA-s

Käbi Laretei esines Stockholmis E.V. aastapäeva aktusel värskelt naasnult Ühendriikidest, kus ta esines kontsertidega Kalifornias. Käbi Laretei esines koos Glendale sümfoonia orkestriga, mida juhatas Carmen Dragon. Orkester kandis ette Nielsoni "Overture to Masguerade", Griegi "Lyric Suite Op. 54" ja Alfveni "Swedish Rhapsody". Kava teine osa oli pühendatud pianist Käbi Lareteile. Peale orkestri Sibeliuse "The Swan of Tuonela" esitas pianist Griegi "Concerto in A minor for Piano and Orchestra Op. 16".

Kava lõppedes sai solist tormilise apalusi koos kahe roosikimbuga, üks nendest seotud eestivärvi lintidega.

Vaatamata halvale ilmale oli 3 200 istmeline saal täidetud kuni viimase kohani, nende seas umbes 50 eestlast. Seda erakordset õhtut oleks kindlasti rohkem kaasmaalasi nautinud, kuid teade Käbi Laretei esinemisest sai teatavaks ainult nädal enne esinemisõhtut ja selleks ajaks oli saal peaaegu täielikult väljamüüdud. Samal õhtul toimus ka Eesti Majas "Vastlaõhtu" kuhu siirdus osa kaasmaalasi pärast kontserti. Hiljem vesteldes Käbi Lareteiga selgus, et see oli ta esimene reis Lõuna-Kaliforniasse ja ta pidi juba järgmisel päeva tagasi lendama, kuna tal oli esinemine ettenähtud Yale ülikoolis.

Arvustused kohalikkudes lehtedes olid kiitvad ja ülistavad.

Los Angelese Times muusikakriitik Albert Goldberg kirjutab järgmiselt: Griegi Piano Concerto tutvustab laialdase kuulsusega Käbi Lareteid kui tugevavõimelist pianisti, kes mängib bravuurselt aga alati poeetilise tundega, rütm on kerge, mäng läbimõeldud tooni peensusega. Ta andis vanale sõjahobusele värsket verd ja jättis soovi kuulda tema talenti raskemates palades.

Kontserdikaval kui kohalikkudes ajalehtedes oli nimetatud, et Käbi Lartei sündis Eestis ja on nüüd Rootsi kodanik.

Viksivad vaenlase saapaid

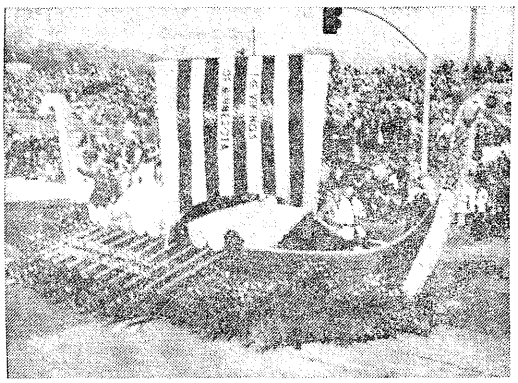
NEW YORK (VES) — Ameerika sõdurite keskel Ton Son Nhut baasis on tekkinud pahameel, kuna neid on pandud L.-Vietnami FNL ohvitseride saapaid puhastama!

Nagu USA telegraafiagentuur UPI teatab, oli määratud kommunistlike ohvitseride teenistusse rida ameerika sõdureid, kes oma seniste vaenlaste saapaviksimise kõrval peavad ka nende voodeid üles tegema ja neid teisiti teenima. Selle kaugeleläinud ameerika järeleandmise kohta ütles üks punaohvitseride "tentsikuid" UPI esindajale: "Meie oleksime pidanud neid pigem pommitama, kuni nad oleksid oma rünnaksõja Lõuna-Vietnami vastu lõpetanud."

● Leedu Vabariigi aastapäeva puhul toimunud vastuvõtul New Yorgis viibisid E.V. esindaja USA-s E. Jaakson ja konsul A. Linkhorst, ÜEKN esimees A. Anderson, ERKÜ esimees I. Pleer, kõik abikaasadega, BNN Eesti delegatsiooni esinaine Mall Jürma, VEK-st I. Raamot abikaasaga, VES esindaja j.t. Vastuvõtul Leedu saatkonnas Washingtonis viibisid E. Rahvuskomitee esindajaina Heikki Leesment ja Virgo Keder abikaasaga ning dr. Leo Kuus abikaasaga.

Perekond Azevedo oma aias Pasadenas — vasakult pereisa "Lucky", eestlannast abikaasa Viivi (n-na Lill) ning tütred Tina ja Kulla (autori foto).

Lillekanevalil Pasadenas liiguvad rongkäigus mitmesugused fantaasiarikkad ekipaashid lilledest ja inimestega "pardal". Pildil rullub viikinglaev, meenutades Minnesota viikingeid, s.o. sealset rootsi päritoluga elanikkonda. Punavalged purjed on elavatest nelkidest.

Rõõmsas eesti-ameerika perekonnas Pasadenas

PASADENA, KALIFORNIA (EPL) — Et ameeriklasel võib tekkida suuri kohanemise raskusi ta oma kodumaale tagasi pöördumisel pärast pikemat välisteenistust, sellest jutustasid allakirjutanule Pasadenas ameerikaeesti abielupaar Louis "Lucky" ja Viivi Azevedo. Teema on praegu ülimalt aktuaalne, mil Vietnami sõja lõppedes tuhanded ameerika sõjaväelased tulevad koju, kus nii palju on muutunud ja töö leidmine raske.

Pasadena, kuhu perekond Azevedod mõne kuu eest ostsid endile ilusa väikese aiaga maja, on üks ilusamaid aedlinnu Los Angelesest ida suunas Mojave kõrbe poole. Linn on kuulus oma imposantse valge baroki-stiilis torniga raekojahoone, oma tohutu Rose Bowl ("roosi-kausi") jalgpalli staadioni ja igal aastal 1. jaanuaril peetava rooside, õigemini lillede paraadiga, mis on midagi Rootsi Luutsiapäeva rongikäigu taolist. Ainult et see toimub ikka säravas päikesepaistes ja mitte, nagu meil, detsembrikuu lumelõrtsis...

Esimese jaanuari "Rose Parade'i" puhul valitakse juba eelmise aasta oktoobris Rooside Kuninganna ja kuus näitsikut. Kuningannaks on ikka noor nägus ja tark neiu, kes nagu Rootsi Luutsiagi "õmbleb kõik oma kleidid ise, armastab kunsti ja tõsist muusikat ning on jgati armastusväärne peretütar."

Kahetunniline paraad koosnes seekord 125-est liikuvast platvormist mis igaüks kujutas stseeni mõnest tuntud ameerika filmist, kuna üldteema oli "Movie Memories" ("Filmi mälestused"). Kõik dekoratsioonid on ikka valmistatud tuhandest lilleõiest, millest esikohal on roosid.

Azevedod katsusid mindki üleöö ameeriklaseks teha, et kohanemine uutes oludes kergem oleks. Nii elasin minagi ühel laupäeva õhtul üle ühe tavalise ameerika jalgpalli matshi. Samal ajal kui minu võõrustajad ja nende kaks tütart ülimas ekstaasis kobaras rüselevat noormeeste hunnikut jälgisid, kes kõik mingit piklikku palli üksteiselt pidid ära näppama, tundsin mina tuhande pealtvaataja hulgas vist ainsana suurt igavust ja — kojuigatsust, kasvõi päris tavalise jäähoki võistluse järele. .

Louis Lucky Azevedo motoks on: " You mustn't be crazy to live in this country, but it helps!" See tähendab umbes, et "sinul pole vaja olla püsti hull, et elada siin maal, aga see aitab!" Ma pole vist elus nii palju naernud, nii palju head tuju eest leidnud ja kaasa toonud kui just nädalalõppudel Azevedode juurest. Abikaasa Viivi on minu varajase lapsepõlve sõbratar Tartust.

Juba tema isal, proviisor Julius Lillel, kes oli ka Rootsi aukonsul Eestis, oli suur ja külalislahke maja Aleksandri tänavas ja ta oli Tartus seltskondliku elu tõeline tala. Nii on tütre Viivi California kodugi avatud külalistele kasvõi kaugest Euroopa kaarest.

Käisime koos mitmel korral "Supermarketites" sisseostusid tegemas, eriti mis puutus majapidamistarvetesse, kuna Viivi alati teadis, kus olid parajasti hinnaalandused, n.n. "Discount Prices", millega kaubamajad üksteist ikka üle trumbata püüdsid.

Perekonnal on kakas tütart. Vanem, Kulla, on sündinud sõja ajal, Viivi esimesest abielust. Kulla on tõeline perekonna arhivaar. Kuna ta vabalt loeb eesti keelt, korjab ta kõiki eesti kultuuriellu puutuvaid materjale, ka vabas maailmas ilmuvaid eesti ajalehti. Ta on ka Ameerika poliitilise eluga kursis. Silman Kulla käerandmel kitsast metallvõru ühe ameerika sõduri nime ja isikunumbriga. Saan teada, et see on üks 1500-st ameerika sõjavangist Vietnamis, kellest puuduvad igasugused andmed. Käevõrusid sõjavangide nimedega sai osta "Voices of Vital America" apoliitilise tudengite organisatsiooni käest 2.50 dollari eest, kes oma sihiks olid seadnud nende vabastamise ja inimõiguste eesti võitlemise.

Käevõruga kaasas käis kiri, mis ütles, et nimetatud metallvõru, millel seisis sõjavangi nimi ja kuupäev, mil ta jäljetult kadus, "tuleb kanda töötusega seda mitte käest ära võtta ennekui saabub päev, mil Punane Riist võib siseneda Hanoisse ja vangi perekonnale tema saatusest ning inimlikust kohtlemisest teate saata". Sain Kulla Azevedo käest teada, et metallvõrusid kandis kümneid tuhandeid ameerika noori.

Azevedode noorem tütar, äsja 20. aastaseks saanud Tina, õpib teist aastat ülikoolis pedagoogilisi aineid ja töötab vabal ajal kohaliku telefoni keskjaama informatsiooni osakonnas, mis vastab rootsi "Nummerbyråle". Tõnmu hispaanialiku välimusega, väga oma isa sarnane tütarlaps, kirjeldab temperamentselt kuidas teda tööl mõned pirtsakad kunded kentsakate küsimustega piinavad. Näiteks helistab üks vanem daam ja soovib oma Chicagos elava kaugelt sugulase, proua Smithi telefoninumbrit" teate, ta on niisugune suur blond daam ja tal on valge puudel, aga kahjuks olen unustanud tema eesnime ja aadressi..." Vististi on Tina ka niisuguste "abiotsijate" vastu nii kena ja viisakas olnud, et temale juba pärast esimest tööaastat tõhus palgakõrgendus määrati.

Alati heas meeleolus pereisa Lucky (vabas tõlkes "Õnneseen") töötab juba pikemat aega East Los Angeles College'i tudengite tööameti juhatajana. Tema ülesandeks on õppivale noorsoole leida sobivaid töökohti, kasvõi ainult mõneks tunniks päevas. Mõnikord õnnestub tal ühe nädala kestel töödele määrata kuni 160 üliõpilast. Tal on aastate jooksul tekkinud häid sidemeid mitmete Los Angelesi ja ümbruskonna ettevõtetega.

Üliõpilaste kuupalk ei ole tavaliselt üle 500. dollari, kuna tunnitasu käigub 2.50—3.50 dollari vahel.

Vahel juhtub ka sääraseid põnevaid lugusid, et Lucky saab ühe kena õppiva näitsiku panna Bing Crosby erasekretäriks. Oma pingutava päevatöö kõrval käib Californias sündinud, kauge portugali päritoluga Lucky Azevedo ise ülikooli kursustel, lootes pikapeale saavutada doktori kraadi pedagoogika alal.

Ta läks omal ajal otse koolipingilt sõtta ja tegi kaasa kõik Liitlaste suured invasioonilahingud a. 1944. Talle anti vapruse eest ameerika sõjamedal — the Bronze Star. Pärast Saksamaa kapitulatsiooni jäi ta pikemaks ajaks Lõuna-Euroopasse, töötades mitmel vastutaval kohal transpordi või varustuse alal, UNRRA ja ameerika sõjaväe juures. Koos oma eestlannast abikaasa Viiviga, kellega ta ühes DP-laagris tutvus, ja kahe tütrega siirdus ta Saksamaalt tennistusalale Põhja-Aafrikasse. Seal hakkas ta hobina aretama ja kasvatama bokseritõugu koeri, saades mitmeid esimesi auhindu. Ühe uhke tõukoera ostis Azevedolt isegi Maroko kuningas.

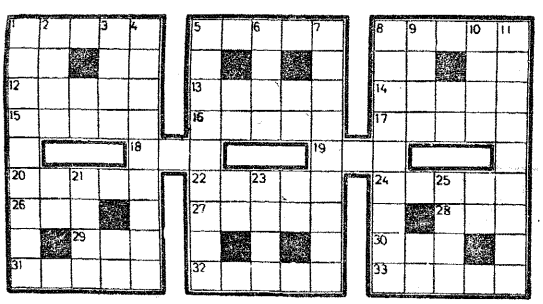
Aastal 1959 otsustasid Azevedod Ameerikasse tulla. Siin aga algasid Luckyl kui endisel sõjaväelasel rasked päevad. Tema töökogemusi ja organiseerimisvõimeid polnud kellelgi vaja. Kuigi Californias sündinud oli ta siin järsku võõras. Olukord oli segeli ahastavalt paiaav.

Abikaasa ja tütred tööotsid igasugustel, ka ebasobivatel, kohtadel. Aga perekonna suur üksmeel ja vankumatu optimism aitas lõpuks raskused võita. Seetõttu on Azevedodel ka õige arusaamine niihästi uustulnukade "sisseelamise valdusest" kui ka Vietnami sõjaveteranide siinsesse argiellu taaslülitamise probleemidest.

Nende liigutav armastus loomade vastu avaldub kolme toreda hundikoera ja kahe kassi pidamises. Viiest bokseri koerast, kellega perekond Põhja-Aafrikast Kaliforniasse tuli, pole kahjuks enam ühtki järel. Aga "kasulapse" osas on suur must hundikoera moodi kutsu, keda Azevedode endised naabrid Altadenas peaaegu nälga oleks lasknud surra. Nörk koer tuli ise ja heitis Azevedode majatrepile ja jäigi nende juurde.

KARIN SAARSEN

EPL ristsõna nr. 8

Paremale: 1 lähem 5 tugev riidesort 8 laeva silmad öösel ja udus 12 sügislill 13 kommunismi hiigelkuju 14 kuulus prantsuse maalikunstnik 1832-1883, impressionismi "isa") 15 Itaalia kuulsamaid kirjanikke 15 Euroopa autoralli igaaastase kõrgpunkti keskus ... Carlo 17 kuningas Kreeka müütoloogiast, kellele Apollo eeslikõrva laskis kasvada 18 rõõvkala 19 tummfilmi kuulsuse West'i eesnimi 20 seda küpsetab pagar 22 peamiselt seda kala söi vanasti rannarahvas 24 kitsas lauakate 26 meteoroloogiline mõiste 2 7reisi 28 kaeblik häälitseus 29 partlik 3 0Soome kirjanik 31 möödunudpäevane 32 liikumine veel 33 rõhk.

Alla: 1 turulkäija 2 teine algus Meie Isa palvele 3 asja 4 on see, kes ei kannata meresõitu 5 seal puhkavad kõik lahkunud 6 suur asula 7 teater Eestis 8 eesti kirjanik ja ajakirjanik 9 maestik Aasias 10 suur tõstukitehas Rootsis 11 hellitussõna ratsahobusele 21 lääge 23 talve-talvine nähtus 25 on näiteks laps.

Lahendus 7:

Paremale: 1 Seine 6 kasak 10 Uppsala 12 allikas 14 K.I. (Karl Immermann) 15 maskeraad 17 la 18 Arl 20 ta 21 AS 22 kas 23 aaaa 25 tants 28 Vari 29 sauna 31 see 32vares 33 LL 34 nui 36 eha 38 ne 39 usin 40 Elke 41 MP 42 tea 44 lai 45 V.T. (Villiam Taft) 47 paika, 49 hai 41 klass 54 Aida 55 ooper 57 klii 58 luu 59 B.M. (Buonarotti Michelangelo) 61 ird 62 jaanipäev 64 Ku.. 65 stsilla 66 otsatus 67 adult 68 silus.

Alla: 1 spiraal 2 EP 3 ism 4 naat 5 Elsa 6 klaas 7 alas 8 Sid 9 kabaree 10 ukaas 11 ak 12ar13sasis16 eine 19 laulupidu 22 karnevali 24 A.N. (Asta Nielsen) 26 asi 27 tee 28 VA 30 Anita 32 valik 35 une 37 hea 41 maiusta 43 Abo 44 Lie 46 tsirkus 47 palus 48 ka 50 appi 52 lk 53 sidus 55 omalt 56 rääts 59 ball 60 vesi 62 Jiu... 63 val.

● **Saksakeelne uurimus agr. Karl Sõmermaalt Põhja-Rootsis esineva taimekahjuri Rhizoglyphus Echinopuse kohta ilmutati teaduslikus väljaandes Acta Sagriculturae Scandinavica.**

● **Poughkeepsies New Yorgi osariigis tähistas 80-dat sünnipäeva Agnes Arc**

Kirjandusauhind Gert Helbemäele

NEW YORK (VES) — Eesti Kultuurfondi poolt moodustatud zhürii koosseisus: Mall Jürma, Kadri Niider ja Karl Koljo, otsustas Ennu-nimelise kirjandusauhinna anda 1972. aastal ilmunud Gert Helbemäe raamatule "Üleliigne inimene".

"Gert Helbemäe on "Üleliigse inimesega" andnud õhtuttäitva näidendi, millel on suur kultuuriloolline väärtus eesti kirjanduses, eriti kuna paguluses on suur puudus emakeelseist näidendeist. Helbemäe näidend on kaasaelamapanev ja haarav lavateos ühe meie traagilisema kirjaniku — Juhan Liivi — elust.

Näidend on huvitavalt üles ehitatud, andes visionäärseid pilte Liivi elust aastail 1885-1894, milledesse on põimitud tagasivaateid kirjaniku noorpõlve. Näidendis on rida huvipaeluvaid karaktereid Liivi-aegsete nimekate kultuuritegelaste, tema armastuse Liisa Goldingi ja ta ema näol. Helbemäe näidend on läbi mõeldud viimse detailini, selles on peategelase iseloomustamiseks kasutatud ka tekste Liivi enda loomingust, mis ilmestavad tema sügavat karakterit, ta sügavat armastust oma ema, oma maa ja rahva ja Eesti looduse vastu.

Näidend on haarav ka lugemismaterjalina, lõpetamisel on tunne, nagu oleks teost näinud laval. Liivi traagiline kuju kerkib teosest reljeefsena ja meeldejäävana esile.

Raamatu ainulaadset väärtust tõstavad kunstnik Viida Juse condépliiatsi tehnikas teostatud kongeniaalsed illustratsioonid, mis lisavad näidendile veelgi ainulaadsust ta välise kujunduse osas. Eesti noortele peaks näidendi lugemine tooma kadunud Juhan Liivi kirjandusliikult kui ka hingelist väga lähedale."

Gert Helbemäe

● **USA republikaanide partei ülemaalise eesti komitee aastakoosolekul valiti esimeheks Mati Kõiva ja juhatusliikmeteks Paul Saar, Endel Kuik, Rein Luik, Liivi Lepik, Aino Lauri, Arne Kalm, Argo Kurs ja Ilmar Pleer.**

Eesti lastekirjandust ja filme TV-s

Televisiooni esimene programm on oma Halvsju-saate lasteosas vähemalt kahel korral kasutanud eesti lastekirjanike töid.

Esimesel korral oli tegemist Kalju Kangrui auhinnatud teosega "Timbu-limbu öukond ja lumemöldrid". Tegemist oli muidugi raamatu venekeelse tõlkega — nimed venekeelsete tähtedega aga muidu hästi äratuntavad. Näiteks Timbu-Limbu, Toru-Loru (jonnipunn), koer Muki, õpetatud puunukk Pimpelsang, kasetohuloos, magama nõiutud lumemöldrid jne.

Teisel korral oli tegemist ühe eesti keeles ja ladina tähtedega kirjutatud lasteraamatuga.

Võb märkida, et Une-Mati (John Blund) joonistatud muinasjutufilmid on samuti mitmel korral olnud Eesti Tallinnfilmi produktid. Need on kõige kergemini äratuntavad samuti eestikeelsete siltide järgi, tegevus ise toimub rootsi keeles, kuna filmid on dubleeritud. Kuid pärast paari filmi nägemist võib kergesti ära tunda ka Tallinnfilmi kunstilist stiili, mis on kaunis originaalne.

Filmid ise on olnud nii sisult kui tehnilis-kunstiliselt tippkvaliteedist. Tihti on kasutatud Tallinna vanalinna tausta, näiteks filmis, mis jutustas kuidas keskaegse Raeapteegi sell Mart pidi haigestunud Tallinna pürgermeistrile valmistama ravimit. Mart aga kogemata tegi hoopis toredama asja, mis kujunes maiustuseks — nimega martsipan...

● Saksamaal elunaval tenor Naan Põllul on kavas käesoleval aastal kontsertmatk Põhja-Ameerika mandri eestlaste keskustesse. Kavas olevat kontserdid Torontos, New Yorgis, Bostonis Balti kontsertide sarjas ja veel mujal.

Eesti Vabariigi aastapäeval, 24. veebruaril toimus Rootsi Eestlaste Esinduses vastuvõtt, kus sõna võttis esimees Leo Karupää. Pildil koosviibimisest osavõtjaid. (EPL-foto Lepper)

Eesti vähemuste poliitika ja eestirootsi ühiskond

LUND (EPL) — Eesti Vabariigi vähemusrahvuste poliitikast eesti-rootslaste vaatevinklis kõneles dotsent Elmar Nyman vähemusrahvuste õiguse kaitse korralduse käsitamise sümpoosionil Lundis. Peale mõningaid kriitilisi märkemdi arvas ta, et tagasiminekul normaalsele olukorrale iseseisvas Eestis, oleks teostunud ka vigadevaba kultuurautonoomia aluste cluviimine, mis õigusega töi iseseisvale Eestile eeskujumaa nime vähemusrahvuste kaitse seadusandluse alal.

Kui suur oli rootsi rahvusgrupp Eestis ja kus nad asusid? 1934.a. rahvaloenduse andmetel oli eesti-rootslasi 7 641 isikut, mis oli 0,7 protsenti kogu maa rahvaarvust. Vene vähemusrahvus moodustas samal ajal 8,2 prots. sakslased 1,5 prots. ja juudid 0,4 prots .rahvaarvust.

Maal elas rootslasi 6 490, kelledest rõhuv enamus Läänemaal (5 312) ja Harjumaal (1 665). Suurem osa linnades asuvatest rootslastest olid Tallinnas-Nõmmel (759), Haapsalus (131) ja Tartus (90). Väiksemad salgakesed asusid laialipillatuna üle Eesti.

Eesti-rootslaste suurimaks vallaks oli Vormsi, kus asus 2 577 elanikku ja 122 eestlast. Riguldi vallas oli 1 653 rootslast ja 71 eestlast. Edasi oli rohkelt rootslasi Noarootsis (Paaslepa ja Sutlepa vallad) — 1 115, aga nad ei moodustanud siin üldarvust (2 735) enamust.

Pakri saartel asus 354 rootslast ja 13 eestlast, Ruhnu saarel 277 rootslast ja mõned eestlased, kes kuulusid tuletorni ametkonda. Teistes valdades olid rootslased vähemuses, nagu Padises 150, Vihterpalus 188, Nõval 25 ja 155 Naissaarel, kus rootsi-Nõval 25 ja 155 Naissaarel, kus eesti-rootslased 1930. aastatel moodustasid ühe kolmandiku saarel elanikkonnast, olles olnud aga enne 1. maailmasõda enamuses.

Sellest selgub, et vähe enam kui pooled eesti-rootslastest asusid valdades (4 625), kus rootslased kujundasid enamuse elanikkonnast. Kohtades, kus vähemusrahvus oli enamuses, kasutasid nad E.V. põhiseaduse järele kohalikes asutustes asjaajamise keelena oma emakeelt.

Miks eesti-rootslased ei nõutanud energiliselt omale Kultuurautonoomia seaduse kohaselt samasugust staatust, nagu seda tegid ja omasid eesti-sakslased ja eesti-juudid? Et käiku panna ja administreerida kultuuromavalitsust, nõudis võimetega isikuid ja majanduslikke ressursse, mis aga eesti-rootslastel tol korral puudusid. Kui ka oleks leidunud küllalt selleks majanduslikke võimalusi, oleks ikkagi puudunud hädavajalik bürokraatne apraat.

Mis puutub üldisse kooli ja kultuurpoliitikasse Eestis, on sageli märgitud, et see täielikult rahuldas vähemusrahvusi. See vastab tõele aga siin tuleb teha õiendus. Märgitakse, et eesti-rootslastel oli 20 algkooli ja gümnaasium Haapsalus, samuti rootsi rahvaülikool ja põllumajanduskool Pürksis ja Noarootsis. Et sunduslik algkool peeti üleval riigi poolt, oli loomulik, aga et õppetöö võis toimuda omas emakeeles, oli tähelepanuväärivam.

Vähemusrahvuste õigus anda koolihariduist oma noorsoole emakeeles oli kindlustatud põhiseaduses.

Aga võis arvata, et 1937. a. põhiseaduse vaimus võidi koolivalitsuse poolt väljatöötada juhtnöörid, millede järele riigikeel võinuks olla õppekeeleks vähemusrahvuse koolides tähtsamates õppeainetes. Rootsi kooli õpilaste alammääraks oli 20 ja saartel 15. Mõnes kohas, kus õpilaste arv langes allapoole ja kus lapsi ei tahetud saata eesti kooli, avati eraalgkoolid, nagu Vihterpalus, Kurksis ja Tallinnas.

Neid tuli käigus hoida suure majandusliku eneseohverdamisega. Ka gümnaasium Haapsalus, rahvaülikooli ja põllutöökool Pürksis olid erakoolid. Need olid rootslaste ainsad kõrgemad õppeasutused riigi heatahtlikkusest ja said 3 000—4 000 eesti krooni toetust õppeaastas. Sellest aga ei jatkunud ja kolmekümnendatel aastatel võttis Rootsi riik suurema osa toetusest oma kanda ca 20 000 kr. suuruses aastas.

Eesti-rootslastel oli üks esindaja Maanõukogus, Asutavas Kogus, 1. Riigikogus, üks aasta 3. Riigikogus, 4. ja 5. Riigikogus. Vabariigi loomisel 1918-19 a. olid Ajutises Valitsuses rahvusministrid sakslastel, venelastel ja rootslastel (Hans Pöhl). Hiljem olid neil rahvussekretärid Haridusministeeriumis.

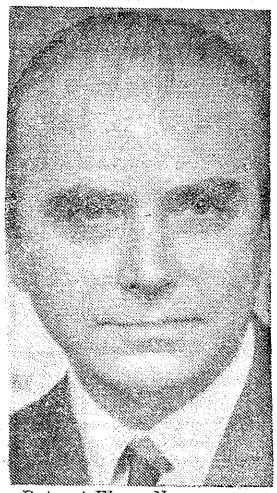
Nende tähendust ei saa alahinnata. Nii võis eesti-rootslaste rahvussekretär Nikolaus Blees mitmetel kordadel edukalt kaitsta oma rahvusgrupi huvisid ja ettekanda Eesti valitsusliikmetele ning valitsusjuhile. Et ta sai toetust oma ettekantud asjadele tunnistab tema osavust ja diplomaatilist oskust.

Tehes kokkuvõtet, mis oli positiivset või negatiivset eesti vähemusrahvuste poliitikas, siis nähtub eriti Vabariigi algpoolel palju positiivsust ja originaalsust. Siia kuulub suur huvi nende küsimuste vastu nii Asutavas Kogus ja järgnevas kahes Riigikogus.

Need ei olnud ainult põhipanevad printsiibid, mis sissevõeti põhiseadusse vaid mõninga kaalumise järele võeti vastu raamseadus 1925. aasta! kultuurautoncomiast. See oli julge katse minna kaugemale kui ükski teine maa seni oli jõudnud. Samuti võttis eesti Riigikogu ja valitsus kahekümnendatel aastatel väga vabameelse seisukoha, mis puutus rahvusse kuulumisse ja koolide avamisse vähemusrahvustele. Vaatamata riigimajanduse kitsikusele teatasid valitsusvõimud valmisolekust vähemusrahvuste täieliku kooli väljakujundamiest ja samuti õppeasutustest kõrgema hariduse saamiseks.

Eesti-rootslastele pakuti kahekümnendatel aastatel võimalust riigi kulul rootsi gümnaasiumi avamiseks aga nad ei kasutanud seda võimalust. Kui nad lõpuks olid selleks küpsed, oli hea juhus lastud mööda minna.

Negatiivseid jooni eesti vähemusrahvuste poliitikas näeme esilekerkivat kolmekümnendatel kriisiaastatel. Vabameelsed mõttekäigud asutamisaegadest taandusid ja tekkisid tugevad rahvuslikud tuuled. On põhjust kahtlustada, et noored poliitikategelased ja ametmehed, kes tulnud eesti ülikoolist, avaldasid siin valitsusele tugevat survet, samuti avalikule arvamisele

Dotsent Elmar Nyman

Mingit tõelist vastolu rootslaste ja eestlaste vahel, kui rahvustel, siiski ei olnud: ühine ajalooline tagapõhi, samuti ühtlane sotsiaalne koostis olid tugevateks siduvateks teguriteks.

Eesti-rootslaste juhtkonna poolt nähti rahutult eestilise kultuuri levinemisest rootslaste asumisaladel. Eesti võimudele aga teeb au, et tugeval rahvustunnete tõusu perioodil, ei tehtud takistusi rootsi vähemusgrupi kultuursetele organisatsioonidele vastu võtta suurt majanduslikku toetust Rootsilt, mis oli ettenähtud eesti kultuuri ekspansiooni pidurdamiseks, et alleshoida oma kultuuri omapära.

Aga palju nähtus, et üle minnes jälle normaalsetele sisepoliitilistele oludele, oleks kaasatoonud vähemusrahvuste poliitika põhialused kahekümnendatest aastatest, mis täie õigusega tõstsid Eesti kui eeskujumaa esirinda oma vähemusrahvuste kaitse seadusandlusega.

O.V.

Ka venelased olid võrdsed kodanikud iseseisvas Eestis

LUND, (EPL) — Eesti Teadusliku Seltsi (ETS) Lõuna-Rootsi Osakonna poolt korraldatud vähemusrahvuste õiguskaitse sümpoosionil Lundis oli viimane ettekanne toimetaja Ivan Agrusowilt, kes töötab Lääne-Saksamaal Frankfurtis vene pagulasajaleht "Possewi" toimetuses. Agrusovi ettekanne käsitas muljeid Eesti Vabariigi liberaalsest vähemusrahvuste poliitikast nii palju, kui ta omaaegse noorena mäletas seda iseseisvast Eestist, Seda vene vähemusrahvuse seisukohalt.

Agrusov jutustab:

Olen sündinud Petseris ja elanud seal kuni 1941. Minu vanemad kuulusid vene rahvusse ja olid pärit samast linnast. Ma õppisin algul algkoolis ja hiljem gümnaasiumis. Kaasaarvatud vanavanemad ja vennadõed oli meie perekond väga suur. Ema poolt olid minu vanavanemad põllupidajad ja isa poolt kaupmehed. Petseri linna kodanikkonda kuulus meie suguvõsa mitu põlve.

Õppisin vene algkoolis, kus õpetus toimus vene keeles. Nagu mäletan, õppisin ma 3 aastat eesti keelt. Meie kool oli samavõrdne eesti kooliga ja meil ei olnud selles mingeid erinevusi. Meie õpetajad olid rõhuvas enamuses venelased, kes olid saanud oma hariduse vanal Venemaal ja kes ei valdanud eesti keelt või siis üsna vähe.

Ortodoksi usuõpetust andis üks vene vaimulik. Koolidirektoriks oli eestlane, kes valdas hästi vene keelt ja mulle ei tule meelde ainsatki juhust, kus ta oleks katsunud peale suruda eesti kultuuri ja keelt.

Igal hommikul enne õppetöö algust kogunesime palvele ja seal lauldi ka eesti hümni. Sellega oli meie kui tulevaste Eesti riigi kodanike kohustus täidetud. Ka gümnaasiumis oli õppekeeleks vene keel. Kui kõrgemad klassid 1938 koondati, said õpilased edasi minna kas vene gümnaasiumi Tallinnas või eesti gümnaasiumi.

Petseri linnas oli meil paar või kolm vene noorte organisatsiooni. Alates kuuendast eluaastast kuulusin ma vene skautide gruppi. Meie rahvuslikus tegevuses ei tulnud meil eesti riigiga ette mingit konflikti. Igal aastal oli meil suur rahvapidu.

Sellele tuli Petserimaa vene aladelt palju tantsu- ja laulugruppe. Oli mitmesuguseid ühinguid, mis harrastasid vene kultuuri ja traditsioone. See mõjus elustavalt vene vähemusgruppidele ka teistes maades.

Kohaliku omavalitsuse tegevuse kohta ei või ma midagi lähemalt öelda. Vast ehk seda, et minu isa kuulus kauemat aega valituna Petseri linnavolikogusse. Meie suguvõsas olid suurem osa äriomanikud või pidasid restorani takistamatult ja võisid samavõrdselt eesti ettevõtjatega ajada äri.

Nagu ma tean, oli eesti riigi poolt vastuvõetud seadus, mis kindlustas vene vähemusrahvusele kultuurautonoomia. See võimaldas riigi piirides rahvuste vahel pingevaba elu. Üldiselt on mul teadmine, et rahvuslikud probleemid Eesti riigis olid lahendatud väga mõistlikult, mis paljudele tänapäeva mitme rahvusega riikidele võib olla eeskujuks.

O. V.

Jugoslaavias toimunud Euroopa vabamaadluse karikavõistluste finaalturniiril kohtusid Jugoslaavia, Bulgaaria ja N. Liidu meeskonnad. Viimasesse kuulus poolraskekaaliasena Kalju Liiva, kes seljatas mõlemad oma vastased teisel kohmandikul. Karikavõitjaks tuli N. Liidu koondis.

Suuri lootusi pannakse Eesti ka 20- aastasele Henn Põllustele, kelle võitude nimekirjas on mitu esikohta N. Liidu juunioride meistrivõistlustelt ja esikoht mullusel rahvusvahelisel mälestusturniiril Minskis. Hiljuti Tallinnas peetnud N. Eesti juunioride meistrivõitlustel polnud Põllustel poolraskekaalus tõsist vastast. Ükski konkurent ei suutnud talle üle poole minuti vastu seista!

Aktus Västeråsis

VÄSTERÅS (EPL) — Västerås-eestlased tähistasid E.V. aastapäeva 25. veebruaril aktusega, kus piduk õnnelejaks oli Ado Irval Boråsist.

Aktus algas palvusega praost Richard Koolmeistrilt, misjärele Tiiu Õunap ütles avasõna. Tiit Mathiesen esitas Kalju Lepiku luuletuse "Meie laulame" ning Rein Ader Viiulil ja Rob. Heinmets klaveril mängisid Vivaldi viiulikontserdi a-mollis kolmanda osa. Jaan Ader esitas viiulil R. Heinmetsa klaverisaatel Glucki "Melodia". Noored viiuldajad olid väga tublid.

Ado Irval oma kõnes puudutas seda olukorda, mida okupatsioon ja vabaduse kaotus Eestile toonud. Eesti on muutunud suurt Venemaad ahistavaks kolonisalalaks, kus mitmetel aladel, näit. põlevkivikaevandustes areneb otsene rõhuvkslusteerimine.

Ado Irval

Ta kritiseeris Rootsi avalikkuse hoiakut, kes asub seisukohal, nagu oleks Baltikum vallutatud venelaste poolt "igaveseks ajaks" — asjaolu, mis teob raskemaks mõistmise leidmise eestlaste, lätlaste ja leedulaste vabadusvõitlusele, kuigi rootsi rahvas üldiselt suhtub täie respektiga eestlastesse kui inimestesse ja töökaaslastesse kui inimestesse ja töökaaslastesse.

Nad aga ei mõista, mis võib ühe vaba rahvaga juhtuda, neil puuduvad need vapustavad kogemused, mis on meil eestlastel ja mis annavad erilise sisu mõistele vabadus.

Kõneleja keelus uskumast "realismi", mis näeb ette saja miljoni eurooplase jätmist ikestusse pikaks ajaks. Kõik need rahvad ei ole rahul ja igatsevad vabadust. Nii nagu balti rahvadki, kelle nimel meiegi pagulused võitleme.

Puudutades eestluse sisemisi probleeme, leidis kõneleja, et kaks korralist algkooli ei suuda lahendada meie järelkasvuprobleeme, mispärast suuremat hoolt tuleb kanda eesti keele ja eesti ainete õpetamisele ka mujal, kus koole ei ole. On vaja ajakohaseid õppevahendeid, on vaja moodsamaid pedagooge ja haridusala juhte.

Kas ei oleks üheks lahenduseks internaatkool või etniliste gruppide loomine rahvaülikoolide juure? Siin on aga vaja suuremat riigipoolset mõistmist ja toetust. Eestlastel on küsimuses rahvuslik säilumine ja mitte midagi vähemat siin maal.

Aktuse lõppsõna ütles Jüri Jansen, misjärele lauldi hümni.

K Eesti Vabaduspäeva tähistamisest võtsid osa ka riigipäevaliige Tage Adolfsson (m) ja tsentrumpartei esindaja Lindström abikaasaga. Pärast aktust toimus ühine koosviibimine.

PÜKSID

Ei ole ülekohtusemat asja, kui keelateadus, sest ta võib mõne mõiste lihtsalt ei mitte millegi pärast ülendada mitmusesse ja teise samasuguse jätta ainsusesse. Võtke, näiteks, kaks ühesugust asja — pluus ja püksid. Kas on kahe käe jaoks varukad või kahe jala jaoks sääred ei tee ometi vahet, aga pluus on ainsuses ja püksid ülendatud mitmusesse.

Miks?

Ma arvan, et see on juba ürgajast peale meeste tegu ja nende enesetunde tõstmiseks selliselt korraldatud.

Aga teate, sellest on naised juba tükk aega tagasi aru saanud ja samuti püksitekandjaks hakanud. Vahest ei saa vahetki, kas on tegemist mees- või naissooga, värviröömsad ja alt lehvivad kellukeselised või ka sirged rätsepamodellid — pane jalga kellele tahes. Muidugi, naiste jalas võib pükstel siiski olla teatavat keeleteaduslikku allaandmist või ainsusesse alandamist. Nii öeldakse püksülikond, pükseelik ja pükssärk — kui just keegi teadma juhtub, mis need on.

Vanasti oli püksiviik tähtis asi ja selle eest tuli hoolitseda triikrauaga.

Enne abiellumist oli Aadama püksiviikide eest kodus suure armastusega hoolitsenud teenija ja kui siis Aadam abielu läbi minu hoole alla anti, langes see austav püksipressimise ülesannegi minu ahtakestele õlgadele. See algas kurvalt ja lõppes samuti.

Muidugi ma teadsin, kus on viik, kui püksid jalas on, aga kui trikimislauale panin, siis enam ei teadnud. Tehnilise kujutlusvõime puudus, saate aru. Nii triikisin nad siis külgepidi ja häbistasin end oma värske abikaasa silmis kohe esimesel korral põhjalikult. Aga ainult ühel korral.

Edasi pressisin ta püksiviike õigesti algul suurest armastusest ja hiljem lihtsalt harjumusest selle ajani, kuni ühele paarile viigid nii vägevasti sisse kõrvetasin, et püksid viigi koha pealt lihtsalt ära pudenesid ja järele jäi pikk lõhe põlvekohtadele. Tänapäeva seisukohalt igatahes väga seksuaalne aga tol ajal kõmises Aadam kui kõuepilv rikutud püksipaari kohal.

Aga selle järele leiutatigi persid ühtlasi minu teadmised keemanentsed püksiviigid ja avardumilisest puhastusest, kus selline keeruline viigiasjandus üsna lihtsalt korda aetakse. Selles suhtes on nüüdne aega igatahes palju lihtsam.

Muidugi vahest võis ju püksiviikidega viltu minna isegi siis, kui toetati meesterahva targale arule.

Ühel meie varsemal reisil juhtus nii, et Aadamal — kuigi teda võib püksiviigiasjanduse eriteadlaseks pidada — läks selles suhtes veidi viltu. Kui ta vööral maal juba pool-kottis pükstega ringi käis, õpetasin talle, et see on juba kooliajast teada, kuidas püksid ilma triikimata sirgeks saab: paned ööseks ilusasti lamedalt madratsi alla ja hommikuks ongi viigid sees. Eks Aadam siis tegigi ja kas teate, hommikuks olid püksid ära muljutud, võimatuseni kortsu aetud ja voodi põhjatraatidest narmendama nühitud. Ei sündinud neid enam jalga pannagi. Aga ega sest midagi. Sai Aadam omale sedasi välismaalt uued püksid ostetud. Ega mina süüdi ei olnud, kui keegi madratsi peal vaguralt ei pikuta ja voodis vähkreb just siis, kui püksipaar pressimist vajab!

Ajad on igati edasi läinud ja kui te ehk juhtumisi veel teadma ei peaks, siis moodne mees kannab jällegi püksivärvlit ja alt lihtsa palistusega püksid on moest väljas.

Kõige üle aga kummitab endiselt noorsugu oma narmendavate ja lapitud kehavarjudega ja vaeva olevat neil rohkem augu sisse saamisega, kui selle parandamisega. Ja vanasti sai suure südamevalu ja salapistetega kulunud pükse lapitud ja kaitseks püksipaela allaservale ömmeldud just siis, kui uute ostmiseks raha vähe oli.

Miks ometi siis lapitud ja narmendavate pükstega ei elatud!

Miks?

Ristivendade aastapäev

Vabaduse Rist on üks aasta noorem, kui Vabariik, kuid sündinud samuti 24. veebruaril. Nii on ristivendadel alati kaks tähtpäeva üheaegselt. Vabariigi aastapäevaks olid ristivennad Stockholmis aktuse aukülalisteks, millele järgnes omavaheline kokkutulek, sedapuhku Eesti Üliõpilaste Seltsi Stockholmi Koondise külalistena, kelle ruumidesse olid kogunenud rohkesti seltsi liikmeid koos perekondadega.

EÜS-i esimees L. Krilisa tervitas Seltsi nimel ristivendi päevakohase sõnavõtuga, kusjuures Vabariigi auks tõsteti klaasid sherryga. Kokkusaamisel oli ka rõõmsaid kohtamisi seltsi peresse kuuluvate vanade sõjakaaslastega, eriti soomusrongidelt.

Hiljem jätkus ristivendade omavaheline keskustelu, millest ka pererahvast kaasvõitlejad osa võttis, kuna vestlused kestsid päevakohaste teemade üle: Eesti tulevik ja vahendid ning võitled vabaduse eest võitlemisel, kusjuures V.R. Kavalerid H. Laretei ja E. Kirotar pikemalt selgitasid olustikku ja edaspidiseid võimalusi poliitilises võitluses.

Eriliselt Jakob Hurda elu ja tegevuse uurimustesse süvenenud ristivendade sõjakaaslane Joosep Tiitso selgitas Hurda vaateid ja õpetusi eestluse olemuse kohta.

Puudutati ka Vabaduse Risti Kavaleride praegust olukorda, kuid eriliselt aga tõsteti esile vajadust leida teid, kuidas ka tulevikus, kui enam pole Vabaduse Risti Kavalere elavate kirjas, teostuks Vabaduse Risti tähistamine ja sellega seotud tähenduse elavana hoidmine, sest Vabaduse Rist, kui niisugune, oli ja jääb eestlaste Vabadusevõitluse ja vapruse sümboliks.

Selles osas arvati, et tuleks korraldada läbirääkimisi laiemal alusel ja sellele ligi tõmmata nooremaid generatsioone. On ju ka mitmel ristivennal endil järglasi juba kolmandas generatsioonis.

Muidugi on palju sõltuv ka majanduslikeist võimalusist. Neile, kes soovivad asjale materiaalselt lähemale astuda, meenutagem Eesti Vabaduse Risti Vendade postigro nr.: 85 95 90 — 1.

Eestlasest filminäitleja suri Saksamaal

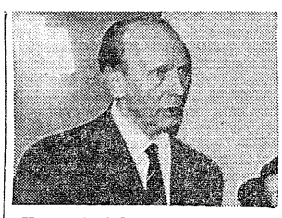
BONN (VES) — Saksamaal, Heilbronnis suri omaaegne teatri- ja filminäitleja Ary Anso (Hilda Heister). Ta maeti 21. jaanuaril Heilbronni kalmistule.

Kadunu, neiupõlvenimega Hilda Anso, pärineb Viljandimaalt, Sürgavere vallast. Ta esines kodumaal lühikest aega teatrilavadel, siirdus siis Saksamaale, kus õnnestus pääseda filmi. 1923. või 1924.a. ta mängis Ary Anso nime all naispeaosa Saksa filmis "Roheline Manuela", kujutades temperamendikat mustlannat. See film jooksis omal ajal suure eduga ka Eestis. Tema partneriks oli tolleaja saksa filmide kuulsus Wilhelm Dieterle, kes veel hiljuti tegutses Hollywoodis lavastajana. Hiljem esines ta kuni abiellumiseni filmitegelase V. Heisteriga mitmes saksa filmis. 1939 läks üksinda tagasi Eestisse, kus sattus okupatsioonide kätte. Põgenikepäevadel Hanaus juhtis ta sealset eesti teatritruppi.

Kui keegi ei peatunud

GREEN RIVER (USA) — 25. a. John Huffstetler laskis ennast kiirmaanteel oma autos maha. Huffstetler oli elukutseli keemiavabriku politsei ning oli teel koju kui ta auto lumetormis maanteel seisma jäi.

Politseilikul uurimisel selgus, et mees oli teinud mitmeid katseid möödasõitvate autode peatumiseks, et neilt abi paluda. Enesetapja autoistmelt leiti kiri: "Olen oodanud 11 tundi, et keegi oma auto peataks ja mulle abi pakuks või abi kohale kutsuks. Ma ei jõua enam külma taluda. Autod muudkui vuravad minust mööda . . ."

Hugo Treial

Langenute auraamat

NEW YORK (VES) — Eesti Ohvitseride Keskkogu esimees kapten Aleksander Kurgvel andis Eesti Rahvuskomitee USA-s esinduskogule ülevaate kommunismivastases võitluses langenud eestlaste Auraamatu väljaandmise kohta.

Nimesid on nüüd kogutud juba kolm aastat ja järk-järgult "Võitleja" veergudel avaldatud raamatulaona. Seni on koos 2000 nime. Auraamat peab mitte ainult jäädvustama ohvrite nimesid tulevikule, vaid näitama ka väljaspoole meie rahva kaotusi. Kapten Kurgvel jutustas nimede kogumistööst ja nimetas eraldi Tõnu Parmingut, kes Helsingis stipendiaadina õppides sai Soomes leiduvatest allikatest rohkesti nimesid. Nimekirja täiendamine kestab.

Lühiteated Ameerikast

● **Põllutööminister Earl Butl teatas, et on oodata jälle suurt nisu ja söödateravilja ostu N. Vene poolt, kuna halva aasta tõttu lõikus N. Venes oli kehv ja valitsus on sunnitud suurel hulgal vilja juurde ostma.**

● **Siseministeerium koos riikliku aatomienergia komisjoniga otsustasid korraldada rea aatomiplahvatusi maa all lõuna-Colorados asuvas õlikivipiirkonnas. Plahvatustega loodetakse kättesaadavaks tcha seal asuvaid suure maagaasi tagavarasid.**

Hugo Treial 75-aastane

Õigusteadlane Hugo Treial, endine stockholmlane ja praegune Austraalia-eestlane Sydneys tähistab 10. märtsil oma 75-a. sünnipäeva.

Juubilar sündis 10. märtsil 1898 Vara vallas Tartumaal. Õppis Tartu Aleksandri ja Treffneri gümnaasiumites. Eesti Vabadussõja puhkemisel astus Treial koolipoisina vabatahtlikult sõjaväkke ja võttis sellest osa kuni sõja lõpuni 3. soomusrongi kooseisus. Ülendati vanemaks allohvitseriks ja omab Eesti ning Läti Vabadussõja mälestusmärgid.

1923 lõpetas Treial Tartu Ülikooli Õigusteaduskonna. Alates 1924 peale kuni 1944 tegutses Tartus advokaadina. Kutsetöö kõrval töötas H. Treial agaralt kaasa ka paljudes ühiskondlikes organisatsioonides, olles Tartu õigusteadlaste klubi esimees.

Venelaste sissetungimisel 1944 põgenes Treial Saksamaale, kus tegutses pagulaskonna esirinnas Geislingenis, Wiesbadenis jne. Tema võimeid hinnati kõikjal ning valiti kaasmaalaste poolt nende rahvuslike koondiste juhtivaks jõuks.

1950 asus Treial koos abikaasaga Rootsi. Elu esimest ülalpidamist teenis koos minister Joh. Holbergiga metsatöölisena nagu paljud teisedki Eestist põgenenud akadeemikud oma esimestel pagulusaastatel. Hiljem leidis tööd Kuninglikul Postil, kus töötas ligi 20 aastat pensioni ikka jõudmiseni, lugupeetud ja hinnatud töötajouna.

Rootsis võttis Treial aktiivselt osa Rootsi Eestlaste Esinduse tööst, olles selle juhatuse ja juriidilise tpimkonna liige. Juubilar kuulub Korporatsioon Ugala perre üliõpilas põlvest alates, on olnud konvendi ja vilistlaskogu esimeheks.

1970 siirdus Treial koos abikaasaga Austraaliasse elama, sooviga rahus veeta eluõhtule lähenevaid aastaid. Kuid sealgi on tal leidunud tahtejõudu end rakendada eestlaste teenistusse.

Sõbrad soovivad juubilarile raudset tervist ja raugemata sitkust ja jõudu tegutsemiseks eestlaste hüvanguks ka Lõuna Risti all.

K.S.

Narkootika langenute kirstudes

HONOLULU — Ameerika FBI avastas võika mooduse, kuidas heroiini Ühendriikidesse sisse toodi. Sadade miljonite dollarite väärtuses on heroiini Aasiast Ühendriikidesse toodud langenud Vietnami sõjameeste laipadega, kes koju matmiseks saadeti.

FBI teateil on heroiiniga äritsejad Vietnami matusemajadega kontakte loonud ning heroiinikotikesed puusärgi voodri vahele või laipade riietesse paigutanud. Kui lennukid sõjas langenutega Honolulusse saabusid ja seal vahepeatuse tegid, otsiti kirstud läbi ja heroiin kõrvaldati. Kuid see avastati alles sõja lõppkuudel. FBI arvates on seda moodust kasutatud vähemalt kahelsa viimast aastat.

Kohalik elu

BORÅS

Pensionäride koosolek

Boråsi eesti pensionäride ühingu korraline aasta-peakoosolek on 25. märtsil kl. 15 Moderata samlingspartieti ruumes, Skolgat. 21. Päevakorras koosoleku avamine ja rakendamine, 1972 tegevuse ja rahaline aruanne, 1973 liikmemaksu määramine, 1973 tegevuskava ja rahaline eelarve, valimised põhikirja kohaselt, läbirääkimised.

Pärast koosolekut kohvilaud. Juhatus palub kõiki liikmeid koosolekust osa võtta.

METSAKODU

Talisport 11. märtsil

Talispordipäev Metsakodus toimub pühapäeval, 11. märtsil algusega kell 10 (kalapüügivõistlus). Kalastusringi juhataja teatab, et tegevus oleneb suurel määral ilmast. Lõunaks supp. Kõik teretulnud.

● **New Yorgis kuulutati abiellujateks maha Martin Kaup ja Ireae Maslancuk.**

Näidendite...

Algus lk. 1

Arvatavasti ei suudeta ühtki neist uutest lavateostest sel kevadhooajal lavale tuua. Küll on aga oodata esietendusi sügisel. kuigi esimene auhind jäi välja andmata, tuleb võistlust pidada kordaläinuks.

Lasteaed...

Algus lk. 1

nematelt ja teistelt, m.h. toidunõusid, mitmesuguseid vajalikke tarbeid jne.

Lasteaia juhataja Erna Klemmer tänas lahkeid kinkijaid ja andis lasteaia juhatuse esimehele kui uute ruumide muretsemise algatajaile üle kimbu lilli. Ta rõhutas, et eesti avalikkuse huvi lasteaia vastu on sellele hädavajalikuks moraalseks toeks.

Lõpuks võttis esimees Siim Saare sõna ja tänas kokku tulnuid, mispeale lauldi ühiselt "Kaunistagem Eesti kojad".

†

Armast isa, venaisa ja äia

Osvald Lepp'a

Sünd. 22. 12. 1906 Kuressaares

Surn. 3. 3. 1973 Täbys

mälestavad sügavas leinas

ANTS ja TORBJÖRG
SILVI, HARALD, JAAN

Matusetalitus toimub laupäeval, 10. märtsil kl. 13 Uppenbarelse kirikus Hägerstenis.

†

Armsat isa ja venda

Rudolf Karro't

Sünd. 20. 5. 1905

Surn. 29. 1. 1973 Torontos

mälestavad leinas

PIA ja LAUR
TOOMAS
ADELE
ERIKA

Südamlik tänu kõigile sugulastele, sõpradele, kolleegidele ja tuttavatele nii ligidal kui kaugel, kes minu abikaasa ja meie isa

Arthur Ambros'e

mälestust telegrammide, rohkete lillede ja muusikahelidega austasid.

MARTA, EVI ja HEINO
AMBROS

Andres Küng: Leedulased edukaimad rahvusliku positsiooni säilitamisel

Miks on siis leedulased oma rahvusliku positsiooni säilitamisel edukac mad kui eestlased ja lätlased, küsis Andres Küng oma kõnes Göteborgi E.V. aktusel edasi (vaata algust esim esel leheküljel) ja vastas ise:

Leedu on ikka veel vähem tööstuslik (ja rohkem agraarne) maa kui Eesti ja Läti. Oma kiiret tööstuslikku juurekasvu on Leedu suutnud saavutada, kasutades ainult oma tööjõu ülejääki põllumajandusest.

Kolmandaks: Leedu on katoliku maa ja seepärast on sündimus nagu üldiselt katoliku usu maades, tunduvalt kõrgem kui protestantliku usu maades.

Neljandaks: enne II maailmasõda oli Eestis ja Lätis kokku ligikaudu 2,5 milj. elanikku. Nendest põgenes lääne umbes 200.000. Leedulasi oli enne sõda sama palju kui eestlasi ja lätlasi kokku.

Aga leedulasi põgenes lääne ainult 75.000. Viiendaks: Leedu oli Baltikumis ainus sakslaste poolt okupeeritud maa, kus ei mobiliseeritud mehi SS-üksustesse. See tähendab seda, et leedulased kaotasid sõjas vähem isasid kui Eesti ja Läti.

Kõneleja puudutas järgnevalt sisseränu-probleemi. Kas suur sisseränd Baltikumi tugineb teadlikult Moskva-poliitikale, et hävitada balti rahvaid ja nende kultuurilist dominantsi omal maal, või on see sama loomulik, nagu näiteks soomlaste sisseränd Rootsi?

Muidugi, sisserändaja enda seisukohast on otsus siirduda Baltikumi täiesti loomulik otsus, sest Baltikumis on materiaalne heaolu tunduvalt kõrgem kui teistes liiduvabariikides.

A capila on sisseulek 50 prots. kõrgem kui üleliiduline keskmine. Ka on Eesti, Läti ja Leedu niimeti kõige läänelisemad liiduvabariigid, kes peale muu saavad sisserändajad kohe uue korteri. See on kindlasti määrav osategur, kuna korterite puudus on kõikjal N. Liidus väga suur.

Ei või aga põrmugi väita, et sisseränd Baltikumi oleks täiesti loomulik nähtus. Tuleb teha vahet sisseränu põhjuste ja tagajärgede vahel. Kui põhjused on loomulikud, siis ei tähenda see, et ka tagajärjed seda oleksid.

Võib ju väita, et nõuk. võimud loovad sellele vabatahtlikule sisseränule sundusliku aluse sellega, et tootmisnormid tõstetakse nii kõrgele, et neid pole võimalik täita ilma sisserändu soodustamata. Sisseränd peab siis täitma tööjõu puuduse. Sellise seisukohaga ei saa ühineda, sest tööjõu puudus on väga relatiivne mõiste.

Kui võimud nõustuksid madalamate tootmisnormidega ja Eestis eestlaste säilitamisega, või kui praegune majanduselu muudetaks efektiivsemaks, siis poleks seda "kunstlikku" tööjõu puudust.

Eeestlaste ja lätlaste langev osatähtsus oma "vabariikides" ei olene ainult sisserännust, vaid oleneb ka nende rahvaste madalast sündimusest. 1970 oli sündimus Eestis ja Lätis 14 promilli. See arv puudutab niihästi eestlasi, lätlasi kui ka muulasi.

Kuna sisserändajail on tunduvalt kõrgem sündimus, siis on maa pärisrahva sündimus veelgi madalam kui 14 promilli, ja see on maailma madalaim. Leedus oli sündmuse arv 17 promilli, mis on ka tunduvalt madalam kui N. Liidu keskmine.

Kõneleja loetles ka madala sündimuse põhjusi. Need on demograafilised. Eesti ja Läti elanikkonnad on vanimad N. Liidus, abiellutakse normaalsest vähem, abielulahutused on tavalised jne.

1950 oli Eestis 100 abielu kohta umbes 6 lahutust. See arv on nüüd mitmekordistunud. Vähest sündimust põhjustavad samuti kitsad korteriolud ja liigne alkoholi tarvitamine. Juba enne sõda olid Eestis ja Lätis arenenud ühe, maksimaalselt kahe lapse traditsioon. See on säilunud ja tänapäeval veelgi enam etableerunud.

Baltikumis, nagu mujalgi tööstuslikes ühiskondades, on lapsekasvatus kallis ja vanemailt vaeva nõudev. Lastepäevakodudes on raske kohti saada ja lahutuste puhul on lasteabirahad väga kõrged.

Üldised kitsad elutingimused mängivad suurt rolli. Eestis on üsna tavaline, et noored peavad elama pärast abiellumist aastaid vanemate juures või väga väikeses korteris. See ei soodusta lastekasvatamist. Korterioludest oleneb ka, et Eestis on abordid väga tavalised.

Viisaastaku plaanis ei ole sisseränu Eestisse ette nähtud. Aga vaatamata sellele on 2 a. jooksul, mis see plaan on käigus olnud, sisseränd olnud hoopis suurem kui 60-ndail aastail.

Optimistid väidavad, et N. Liidul on tulevikus raske dirigeerida sama palju venelasi kui seni Baltimaile, sest venelasi endid hakkab juba N. Liidus vähenema. On seega ise muutumas vähemusrahvaks. Pealeselle on koloniste idapiirile praegu rohkem vaja kui Baltikumis.

On õige, et Vene liiduvabariigis on sündimus veelgi madalam kui Eestis ja Lätis. Õige on ka, et koloniste on vaja Hiina piirile. Aga see ei tähenda, et need tegurid, mis tingivad sisserändu Baltikumi, kaoksid samaaegselt. Nii kaua, kui Baltikumis on kõrgem elustandard kui N. Liidu teistes osades, on sisserännu oht püsiv.

Andres Küng toonitas lõpuks optimistlikult, et kuigi eestlaste ja lätlaste osatähtsus on oma maadel langev — praegu ja tulevikus — on siiski balti pärisrahvaste absoluutne arv küllaltki suur.

1970 oli eestlasi 925.000, lätlasi 1.300.000 ja leedulasi 2.500.000. Nende rahvusliku kulutuuri tase on kõrge ja vastupanu venestusele väga tugev. Seepärast pole ka veel ette näha seda ohtu, et need rahvad kaoksid jäägitult vene sulatusahjus.

TV | *Torsdag*

Skol-TV:

8.30—8.50 **The mystery on the Moor.** Färg. Högstadiet.

9.00—9.15 **Sju gissel** 3. Parasitsjukdomar. Gymnasiet.

9.45—10.05 **Föremålen berättar** åk 5. 2. Krigsskeppet Wasa. Mellanstadiet.

10.10—10.25 **Ute i världen** åk 1. 1. I England. Lågstadiet.

10.35—10.55 **Vid Medelhavet** åk 5. Färg. 1. Solkust. Mellanstadiet.

11.00—11.15 **En francais.** Färg. Franska för vuxna.

Skol-TV:

12.00—13.00 **TV-teater för gymnasiet.** Färg. Erasmus Montanus. Gymnasiet.

16.30—16.50 **Benny.** Färg. 4. Benny och flyttningen.

17.55 **Meddelanden.**

18.00 **TV-nytt, väder.**

18.05 **Om Island.** Färg. Vulkaner, göklar och heta källor.

18.30 **Halvsju.** Färg.

19.30 **På kvällskvisten.** Färg. Gamla visor och skillingtryck med Lennart Kjellgren.

20.00 **Insyn: Dom som går bakvägen.** Bostadsbyggandet minskar kraftigt. Risken för rekordstor arbetslöshet bland byggnadsarbetare ökar. Knut Johansson, ordförande i Svenska Byggnadsarbetareförbundet, är också pamp i BPA och Riksbyggen. Insyn har följt honom under några veckor för att spegla läget.

20.30 **Varken segrare eller förlorare** — italienskt program om den dramatiska period i Argentinas historia då landet stod under Juan och Evita Perons ledarskap.

21.00 **Aktuellt** med TV-nytt.

21.30 **Väder.**

21.35 **Nichols från Nichols** med James Garner. Färg. 3. Nichols tvingas ta tillfälligt jobb som krogvärd för att tjäna ihop pengar till en skuld.

22.25 **TV-nytt, väder.**

22.30—23.00 **Våra massmedier.** En dag på Dagens Nyheter.

TELEVISION 2

Förskoleprogram:

17.00 **Om — lek med hela kroppen.**

17.25 **TV-nytt, väder.**

17.30 **Hinku och Vinku.** Färg.

17.35 **Torsdagssagan.** Färg. Björn Granath läser "Krokodil kom till oss" av Janosch.

17.45 **Pennan och radergummit.** Färg. Tecknad film från Ungern.

18.00 **Olja — än sen då?** Färg. Reportage av Anette Carlsson och Per Grevér från Stavanger — centrum för jakten på den norska nordsjöoljan.

18.30 **Hem ljuva hem.** Färg. 8. Aldrig på en söndag... igen.

18.55 **Gomidda.** Färg. Hatte Furuhagen och Anna-Lisa Nordlund återkommer med att baka.

19.20—19.30 **Bergslagsnytt.**

19.20—19.30 **Nordnytt.**

19.20 **Riksblandning.**

19.30 **Rapport** med TV-nytt och väder.

20.00 **Krig och fred.** Färg. 7. Kärlek, hat och nya ideal.
I rollerna: Anthony Hopkins, Fiona Gaunt, Rupert Davies, Donald Burton, David Swift, Donald Douglas, Sylvester Morand, Morag Hood m fl.

20.45 **Minns ni Mosebacke monarki?** Nyheter och bullentiner från 1968.

21.00 **Insändaren.** Textat.

21.30 **Sportnytt.**

22.00 **Kvällsöppet.** Färg. Bo Holmström med gäster.

22.45—22.50 **TV-nytt, väder.**

TV | *Fredag*

Skol-TV:

16.00—16.10 **Switch on!** 22. Lågstadiet.

Förskoleprogram:

16.30—16.55 **Om — lek med hela kroppen.**

11.00—11.20 **Spela gitarr.** Färg.

11.30—12.00 **Tapahtumia.**

Skol-TV:

12.20—12.30 **Was gibt's?** Högstadiet.

12.45—13.05 **Appell och dokument.** 1. Agiterande dikt. Gymnasiet.

13.35—13.50 **Naturkunskap** åk 1. 13. Energi. Gymnasiet.

14.00—14.15 **Att bygga från grunden** — byggteknik. 6. Vägar. Gymnasiet.

Förskoleprogram:

14.30—14.55 **Om — lek med hela kroppen.**

16.30—16.45 **Sjörövar-Sally.** Färg.

17.25 **Tapahtumia.**

17.55 **Meddelanden.**

18.00 **TV-nytt, väder.**

18.05 **Presskonferens.** Färg.

18.30 **Halvsju.** Färg.

19.30 **Änglabukten.** Fransk långfilm från 1962 med Jeanne Moreau. Regi: Jacques Demy.

20.50 **Mannen som inte kunde sluta sjunga.** Färg. Jugoslavisk tecknad film.

21.00 **Aktuellt** med TV-nytt.

21.30 **Väder.**

21.35 **På luffen i Rumänien.** Färg. Lasse Holmqvist i Donaudeltat.

22.05 **TV-nytt, väder.**

22.10—ca 23.10 **Önskereprisen.** Färg Sven Lindahl visar vad tittarna väljer.

TELEVISION 2

17.25 **TV-nytt, väder.**

17.30 **Hinku och Vinku.** Färg.

17.35 **Fredagssagan.** Färg. Björn Granath läser "Det underbara trädet" av Ulf Löfgren.

17.45 **Röken.** Färg. Stillbildsberättelse av den danske tecknaren Ib Spang Olser.

18.00 **Fredax.** Färg.

18.30 **Häxkonstaplarna.** Färg. Fransk underhållning. Del 2. Se Venus och sedan dö.

19.20—19.30 **Bergslagsnytt.**

19.20—19.30 **Nordnytt.**

19.20 **Riksblandning.**

19.30 **Rapport** med TV-nytt och väder.

20.00 **Kvällsöppet.** Färg. Bo Holmström med gäster.

21.00 **Vetenskapens värld.** Färg. Forskarnas syn på vulkankatastrofen på Heymön utanför Island då 5 400 människor tvingades fly.

21.50 **Förbjudna trösklar.** Tunisisk film från 1972. Inledning av Ove Säverman.

22.30—22.35 **TV-nytt, väder.**

Dr. P. Kleist suri a. 1971

Saksamaal ilmuva Võitleja veergudel jutustab dr. Hjalmar Mäe, et Baieris Austria piiri lähedal võttis revolvrilasuga oma elu dr. Peter Kleist novembris 1971, ajajuures tema laip leiti ühest jahimajakesest alles aprillis 1972. Kleist lahkus elust, kuna arstid olid teinud kindlaks, et tal on parandamatu ajukasvaja.

Dr. Kleist, kes oli sündinud 29. jaanuaril 1904 Preisimaal, tegi karjäärі Hitleri-aegsel Saksamaal, olles n.n. Ribbentropi-büroo Balti, Poola ja Vene osakonna juhatajaks ja ühtlasi osakonnajuhatajaks välisministeeriumis.

Nendes ülesannetes kasutas välisministeerium teda kontaktimeheks sõjaaegsetel rahusondeerimistel N. Liiduga, kusjuures kohtamised toimusid korduvalt Stockholmis. Nendel reisidel sõitis ta üle Eesti ja kirjutas Keila Joa lossis oma rapordid.

Kleist oli eestlastele sõbralik ja nagu dr. Mäe tähendab, olnud omavalitsusdirektooriumil tema kaudu teatud "otseühenduse" võimalus kõrgema võimuga Berliinis üle kindralkomissariaadi pea.

Muide tõlgiti Dr. Kleisti raamat "Mahamängitud võit" paguluse algaastatel Rootsis eesti keelde. Kuna ta ka eestirootslaste ületulekut Soksamaalt Rootsi soodustas, siis tuli ta kapitulatsiooni järel Stockholmi, kuid ei saanud sin asüüli.

59 lõpetajat Torontos

TORONTO (EPL) — Toronto Eesti Majas toimus ühenduses Vabaduspäevaga ka pidulik eesti täienduskooli lõpetajate aktus. 21. lennus said lõpumärgid kokku 59 õpilast kokku kolmest kuuendast klassist.

● Kalifornias King Citys sündis Epp (n-na Jaakson) ja dr. Maano Millesile tütar Aili.

● Stockholmis sündis med. lic. Tiit Rähnile ja tema abikaasale Maireli, n-na Tammisoo kolmanda lapsena poeg.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist

Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused

Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Rootsi erakondade esindajad tervitajad Eesti Vabariigi aastapäeval Göteborgis

GÖTEBORG (EPL) — Meie suure rahvuspüha, Eesti Vabariigi 55-nda aastapäeva tähistamine töi Göteborgis kokku üle 600 eestlase ja mõnel määral ka rootslasi, nende hulgas nelja demokraatliku partei esindajad, kes töid Eesti tähtpäeva puhul tervitusi ja soovisid edu ning õnne rahvusliku tegevuse jätkamiseks ja eesmärkide saavutamiseks. Aktusest võttis seekord silmapaistvalt osa eesti noorema generatsiooni esindajaid, võib-olla tingitud asjaolust, et ka aktuse-kõnelejaks oli meie noorpõlve innukas ja energiline iseseisvuse ja inimlike õiguste eest võitleja Andres Küng. Skautlikud noored hoolitsesid lippude valve eest. Poodiumi serval asetses pidulikkust esiletõstvalt rida liigevaase valgete tulpide ja sinikate liristega. Aktus leidis aset Burgårdeni gümnaasiumi aulas. Liputsrdas koolimaja õuel lehvis sini-must-valge trikoloor.

Göteborg aktuse korraldajaid ja külalisi. Istuvad vasakult linnavolikogu abiesimees Olle Jansson (s), Christina Rogestam (c), aktusekõneleja Nadres Küng, Stina Gunne (m) ja Rune Zachrisson (fp). Seisavad vasakult Gerhard Peet, Valve Zachrisson, Peteris Kalninsh, Lena Sommer, Tõnu Riomar, Maret Kindel ja Arvi Moor. (Foto Kopler).

Aktuse avas Göteborgi Eesti üliõpilaskonna esindajana Tõnu Riomar, kes ütles kokkuvõttes järgmist:

Oleme alati toonitanud, et Vabariigi aastapäev on meie rahvusgrupi kogunemispäevaks, on nagu üldloenduseks, kuhu ruttavad vanema generatsiooni kõrval ka meie noored, suures osas siin sündinud eestlased. Just see viimane fakt peaks olema eriti meie vanemaid rahvuskaaslasi rõõmustavaks nähtuseks, sest meie kõigi kohalolek kinnitab meie rahvusgrupi sisemist tugevust ja kokkuhoidu, kinnitab samasuguselt nagu meie suurüritused — Eesti Päevad ja Skautide maailmalaager. Kõik need hiilgavad saavutused annavad meile lootust tulevikuks.

Maailmas on viimastel aastatel juurde tulnud palju uusi riike. Need riigid on Liitunud Rahvaste Organisatsioonis juba enamuse saavutanud. Sellepärast oleks küll tähtis, et me otsiksime koostööd nende riikidega ja ka teiste etniliste minoriteetidega, kes võitlevad oma vabaduse eest.

Need grupid võitlevad kolonialismi vastu, samuti nagu meie võitleme vene kolonialismi ja imperialismi vastu, vene süstemaatilise inimõiguste rikkumise ja venestamise vastu. Meie püüdlustesihiks on meie rahva vaba enesemääramise õigus.

Tõnu Riomar kordas oma sõnavõttu rootsi keeles.

Pärast avasõna siirdus lavale Göteborgi Eesti Algkool terves koosseisus ja esitas koolijuhataja Eero Tarjuse juhatusel ja klaverisaatel kaks isamaalist laulu: Zeigeri Õitse maa ja Müha meri ja rahvaviisilise Kas tunned maad. Esinemine õnnestus suurepäraselt ja tekitas auditooriumis soojе ja kaasaelavaid tundeid.

Järgnevalt esines tuntud Göteborgi-viiulikunstnik Lisbeth Vecchi, kes mängis suure taidurlikkusega G. de Fruemerie Sonaadist nr 1 kaks osa: Andante ja Allegro. Hilja Saarne saade klaveril täiustas seda huvitavat interpretatsiooni.

Andres Küng, alustades oma eestikeelset sõnavõttu, tähendas, et ta annab põgusa ülevaate eesti rahva tuleviku kohta, nii nagu tema seda näeb. "Ma ei spekuleeri, poliitiliste, majanduslike ega kultuuriliste arengujoonte esiletoomisega, vaid puudutan rahvastiku arengut, mis on tähtsaim ja määravaim tegur meie rahva tuleviku seisukohast ja millest oleneb, kas kodumaal tulevikus toimub hariduse võimaldamine emakeeles või pealesunnitud vene keeles!

Andres Küngi kõne kokkuvõte on ära toodud teisal.

Külalistest sai esimesena sõna Göteborgi linnavolikogu abijuhataja, sotsiaaldemokraat Olle Jansson, kes ei esindanud oma parteid, vaid tõi tervitusi ja soovis õnne tulevikuks linnavolikogu poolt.

Ta märkis eesti rahvusgruppi kui esimest ja suurimat Rootsi saabunut, kus kohati uusi olukordi, uusi traditsioone ja keeleraskusi. Kuid kergendavaks asjaoluks oli, et Eestil ja Rootsil oli tollal ka palju ühist.

Ta toonitas ka neid kultuurilisi ja majandusliike väärtusi, milliseid eestlased on lisanud rootsi ühiskonnale, seejuures säilitades oma rahvusliku päritolu ja omapära, mis tugevdavad inimväärtuse tunnetamist.

Fil. stud. Christina Rogestam (c), kes töötab linna koolivalitsuse juures, ütles tundvat kõiki neid raskusi, milliseid kannavad sisserändamute lapsed. Ka tema rõhutas päritolumaa keele, kultuuri ja traditsioonide säilitamise vajadust, kuid samal ajal ka vajadust sisseelamiseks rootsi ühiskonda ta teadmiste omandamiseks Rootsi kohta üldiselt.

Ses seoses ütles tervitaja kiitvaid sõnu G.E. Algkooli aadressil. Ta tõstis veel esile eesti institutsioonide ja organisatsioonide tegevust, töi tervitusi tsenterpartei poolt ja soovis lähemat koostööd eesti orgide ja oma partei organisatsioonide vahel.

Rune Zachrisson (fp) toonitas oma tervitussõnavõtus m.h. vabaduse ja inimõiguste respekteerimise vajadust. Ses seoses mainis ta eestlastele Rootsis pealesunnitud alandavat topelkodakondsust.

Ta märkis ka ühenduses sellega fp aastakoosolekul m.a. novembris vastuvõetud seisukohta, mis nõuab, et rootsi valitsus peab astuma samme selleks, et eestlased vabaneksid neid häbistavast sovjeti-kodakondsusest.

Ta toonitas ka, et Rootsi hoiakus sovjeti-poliitika suhtes peab toimuma ümberhinnang.

"Kui meie, rootslased, tegeleme rahvusvaheliste ja rahvuslike probleemide lahendamisega, siis peame taotlema, et ka Vene lõpetaks oma imperialistliku dirigeerimise Ida-Euroopas. Selleks peame aktiveerima vastavalt oma positsiooni," ütles hr. Zachrisson m.s. ja töi lisaks näiteid ülestöösude kohta Sovjeti vastu Ida-Euroopas ning nentis lõpuks rahvuslike tunnete tugevust ja ärkvelolekut Eestis, Lätis ja Leedus.

Stina Gunne (m) lähtus oma sõnavõtus Eesti hümni laulmisest Rootsi raadios, millega seoses ta tõstis esile eesti muusikalisi traditsioone. Ta nimetas Vabaduspäeva põhitsemist haruldaseks manifestatsiooniks ja eestlaste suureks rikkuseks ja võimuseks nende karakteristikku rahvuslikku omapära.

Ta toonitas ka seda suurt kandejõudu ja aktiivsust, mis ilmneb eriti kultuurielu väljendustes, mainides seejuures kirjandust ja selle tähtsust.

"Jätkake seda suurt, mis teil on!" ütles pr. Gunne. Ta soovis lõpuks, et eesti kultuurielu saaks eksisteerida ka kodumaal. pr. Gunne nentis ka noorte rohkearvulist kohalolekut, mis kinnitab eestluse püsimist. Ta lõpetas oma sõnavõtu sooviga, et "kõik see, mis te teete, tuleks kasuks teie eesmärkidele".

Telegrammiteel tervitasid Göteborgi Läti Seltsi esimees Peteris Kalninsh ja Läti koguduse õpetaja Armin Treus.

Tervitussõnavõttude järel esitas noorte lauluansambl "Lemmikud" kaks laulu — Kodupaik ja Öö pime. ja Göteborgi Eesti Meeskoor Eero Tarjuse juhatusel Mart Saare Leelo, Enn Võrgu Meeste laulu ja K.A. Hermanni Isamaa mälestuse.

Lõppsõna ütles Tallinna lipkonna esindaja Ene Mall Viinamäe, tänades eesti ja rootsi keeles kõnelejat, külalistervitajaid, muusikaala-esinejaid ja rohkearvulist publikut. Lauldi rootsi ja eesti hümni.

Osa aktuse 600-calisest publikust kuulamas kõnelejat (EPL-foto Kopler)

Anders Küng kõnelemas Göteborgis.

METSAKODU UUDISMAA

POSTIARVE 69 47 71 FALKÖPING

VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE